

*SABIMA er en paraplyorganisasjon for de biologiske foreningene i Norge.
Vi jobber for å stanse tapet av naturmangfold*

Startpakke for natur

Norsk natur bygges ned, bit for bit. Mange viktige arter forsvinner. 2752 arter er truet, hele 90 prosent av disse trues av arealendringer som nedbygging, hogst, drenering og utfylling. Vi trenger en rik natur. Robuste økosystemer med et rikt naturmangfold gir ren luft, rent vann, flomvern og insekter som pollinerer matplanter. Mangfoldig natur har en egenverdi, og er i tillegg vår beste forsikring mot framtidige klimaendringer, alvorlige naturhendelser og for å sikre tilgang til mat.

Vi trenger systemendring, sterkere ambisjon og vilje til å bruke nye virkemidler. Statsbudsjettet bør brukes til å stanse og reversere naturtapet. Sabimas innspill til statsbudsjettet 2027 er en *startpakke* for natur der vi foreslår en total økning til natur på **3,1 mrd. kr.** Vi beskriver nødvendige endringer som dreier praksis fra aktiviteter som har skapt naturkrisen, i retning av forvaltning som sikrer naturmangfold og livsvilkår for fremtiden.

Norge har tilsluttet seg det globale Kunming-Montreal-rammeverket for naturmangfold (Naturavtalen), som setter ambisiøse mål for 2030. Den norske handlingsplanen for natur som Stortinget vedtok i 2025 gir en inngående beskrivelse av status og behov for tiltak, men leverer ikke på nødvendig nivå til de konkrete målene i Naturavtalen. Den globale naturavtalen innebærer at minst 30 prosent av forringede økosystemer skal restaureres, at minst 30 prosent av alt areal på land, ferskvann, kyst og hav skal være effektivt bevart og at tapet av arealer som er viktige for naturmangfold nærmer seg null innen 2030. **Den første regelmessige oversikten over status, måloppnåelse og tiltak i oppfølging av handlingsplanen som legges fram i 2027 bør også tydeliggjøre hvor det er behov for å forsterke de nasjonale målene.**

For å stoppe tap av naturmangfold trengs et nasjonalt mål om **arealnøytralitet** som styrer oss i retning null netto tap av naturmangfold. Naturregnskapet bør tas i bruk av kommuner og i prosjekter som styringsverktøy. Vi må videreutvikle Natursats, innføre effektive byggeforbud i viktige økosystemer og rammer for økologisk kompensasjon. Det bør etableres et nasjonalt fond for **naturrestaurering** og en nasjonal enhet med ansvar for å koordinere arbeidet basert på oppdatert kunnskap og kartlegging av restaureringsbehovet. Vi trenger også en oppskalering av arbeidet med **effektivt og representativt vern**. Sabima forventer at en ny marin verneplan vedtas og følges opp av effektive tiltak i 2027 og at ordningen med frivillig skogvern etableres på et nivå som innfrir Stortingets mål om 10 prosent vern – innen rimelig tid.

Statsbudsjettet for 2027 må prioritere tiltak som tar oss i retning arealnøytralitet. Det må legges til rette for en langsiktig og systematisk innsats for å restaurere natur, og oppskalere arbeidet for å få til effektivt og kunnskapsbasert vern av natur både på land og til havs.

Kunnskap om natur må ligge til grunn for innsatsen og videreutvikles. Frivillige organisasjoner er viktige aktører som både styrker oppslutning om tiltak og utvikler kunnskap. Kartlegging av arter, naturtyper, økosystemer og tilstand, samt overvåkning og forskning må videreutvikles. Politiske beslutninger fra prosjekt til nasjonalt nivå trenger kartfestet, tilgjengelig og forvaltningsrelevant kunnskap i systemer som videreføres over tid.

Våre forslag til endringer og tallforslag tar utgangspunkt i vedtatt statsbudsjettet for 2026, dersom ikke annet er oppgitt. Side to gir en oversikt over de viktigste innsatsområdene. Disse oppsummeres i tabellen over foreslåtte endringer på side tre, fordelt på poster per departement. I dokumentet er flere av budsjettpostene oppført under ulike tema. Dette er fordi en post ofte finansierer mange ulike tiltak.

Innsatsområder – 3,125 milliarder til naturen

Arealnøytralitet som nasjonalt styringsmål, naturregnskap og Grønn bok som verktøy: 161 mill.

Norge trenger et nasjonalt styringsmål om arealnøytralitet for å sikre null netto tap av naturmangfold og at den viktigste naturen ikke bygges ned, i tråd med Naturavtalens mål 1. Arealnøytralitet må gis en juridisk definisjon som erstatter eller supplerer «bærekraftig utvikling» som plan- og bygningslovens formål, og det må settes et krav om at utbyggingsprosjekter ikke skal medføre netto tap av naturmangfold. Det må på plass et system for å måle naturtapet mer presist i prosjekter og for å måle hva prosjektet må kompensere gjennom å restaurere natur. Naturregnskapet må bli et styringsverktøy for å nå målet om arealnøytralitet. Da må det utvikles som et verktøy som kan brukes på kommune- og prosjektnivå, i tillegg til nasjonal rapportering. I regjeringens klimastatus- og plan («Grønn bok») må naturregnskapet brukes til å gi oversikt over naturtap og naturrestaurering knyttet til ulike økosystemer i året som gikk.

Sterke naturkommuner: Natursats og regionale plankontor: 334 mill.

Kommunene er avgjørende for arealforvaltningen, og må støttes av statlige ordninger og sikres kompetanse. [Norkarts analyse](#) (2025) viste enorme planlagte utbyggingsområder i viktig natur. Eksempelvis 208 km² myr og 426 km² naturskog står i fare for å bygges ned i eksisterende arealplaner. Natursats-ordningen til planvask, kommunedelplan for naturmangfold og andre tiltak må styrkes. Etablering av regionale plankontor vil øke kommunenes kapasitet på natur, klima og plan, samtidig som lokaldemokratiet styrkes.

Restaurere 30 prosent av forringet og ødelagt natur: 538 mill.

Norge skal ifølge Naturavtalen restaurere 30 prosent av forringet og ødelagt natur innen 2030, men har ingen plan for å nå dette målet. [Sabimas tidligere beregninger](#) viser at 15 prosent restaurering kan koste rundt 50 milliarder kroner. Vi trenger økt og langsiktig finansiering av naturrestaurering. Vi trenger også sterkere og samlet organisering av naturrestaurering i Norge, mer forskning på restaureringsmetodikk, kart over restaurerbart areal og oversikt over omfanget fordelt på ulike naturtyper. Lovverket må revideres slik at det blir lettere å restaurere natur på privat grunn.

30 prosent vern: 1524 mill.

For å nå 30 prosent effektiv og representativ bevaring på land og i hav (mål 3 i Naturavtalen), er det i lavlandet, langs kysten og til havs hovedandelen av fremtidig vern må skje. Denne naturen huser de mest artsrike, mangfoldige og sårbare områdene, og er sterkt underrepresentert i gjeldende vern. En ny nasjonal marin verneplan på plass og nye marine verneområder etableres, til tillegg til at vår siste andel naturskog og våre viktigste fugleområder (IBA) må sikres.

Kunnskap om naturen: 310 mill.

Trolig er 35 prosent av artene som finnes i Norge enda ikke oppdaget. Det er mye vi ikke vet om norsk natur- og mye som er i endring. Det skal i 2027 gjennomføres en nasjonal gjennomgang av naturfeltet som oppfølging av naturmeldingen. Gjennomgangen bør benyttes til å belyse hvilke kunnskapshull vi har behov for å tette i tiden fremover.

Fremmede skadelige arter: 75 mill.

Fremmede arter er en av fem hovedtrusler mot verdens naturmangfold, også i Norge. Det er stort behov for å oppdatere den utgåtte tiltaksplanen for fremmede arter, sikre finansiering av tiltakene samt utarbeide flere handlingsplaner for å bekjempe fremmede skadelige arter.

God økologisk tilstand: Myr og våtmark – skog – hav - kulturlandskap – vann og vassdrag: 163 mill.

Ved siden av vern og restaurering har Naturavtalen også mål om at i *all* natur skal tapet stanses og reverseres. Vi foreslår tiltak som vil bidra til å bedre tilstanden i økosystemene og forbedre forvaltningen.

Miljø- og naturfaglige organisasjoner: 15 mill.

De fagspesifikke organisasjonene gjør et ekstraordinært arbeid med artskartlegging og bidrar sammen med andre miljøorganisasjoner til å øke engasjementet for natur og støtte til miljøpolitikk.

Sabimas forslag til økte utgifter i 2027, sammenlignet med vedtatt statsbudsjett 2026: 3,125 Mill. kr

Kap 1400 Klima- og miljødepartementet	24
Post 01. Driftsutgifter	12
Kap. 1429, post 76. Riksantikvaren-Tilskudd til utvalgte kulturlandskap i jordbruket og i verdensarvområder	12
Kap 1410 Kunnskap om klima og miljø	428
Post 21. Miljødata	230
Post 23. Mareano	7
Post 71. Grunnbevilgninger under Norges forskningsråd til miljø	9
Post 73. Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd	167
Post 70. Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene	15
Kap 1411 Artsdatabanken	35
Post 01. Driftsutgifter	6
Post 21. Spesielle driftsutgifter	15
Post 70. Tilskudd til arter og naturtyper	14
Kap 1420 Miljødirektoratet	2 450
Post 01. Driftsutgifter	101
Post 21. Spesielle driftsutgifter	228
Post 31. Tiltak i verneområde og annen natur, inkludert restaureringstiltak	60
Post 32. Statlege tileiningar, vern av naturområde	1496
Post 60. Tilskudd til natursats – tiltak og planlegging for natur i kommunene - kan overføres	200
Post 77. Tilskudd til fagspesifikke miljøorganisasjoner og -stiftelser	5
Post 80. Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur	250
Post 86. Frivillige klima- og miljøorganisasjoner og klima- og miljøstiftelser	10
Ny post. Opprettelse av et restaureringsfond (eller tilsagnsfullmakt)	100
Kunnskapsdepartementet	10
Kap. 260, post 50. Statlege universitet og høyskular	10
Landbruks- og matdepartementet (post 50 forhandles over jordbruksavtalen)	47
Kap. 1150, post 50. Landbrukets utviklingsfond	-12
Kap. 1150, post 77. Utviklingstiltak	2
Kap. 1150, post 74. Vannmiljøtiltak under regionalt miljøprogram	69
Kap. 1149, post 52. Permanent tilskuddsordning til omlegging til fleralderskogbruk	40
Kap. 1149, post 71. Tilskudd til verdiskapingstiltak i skogbruket - til drift i vanskelig terreng	-25
Kap. 1149, post 73. Tilskudd til skog-, klima- og energitiltak (tettere planting, gjødsling mm.)	-27
Finansdepartementet	16
Kap. 1620, post 01. Driftsutgifter statistisk sentralbyrå	15
Kap.1600, post 01. Driftsutgifter	1
Energidepartementet	10
Kap 1850, post 21. Ytterligere naturkartlegging havvind	10
Kommunal- og distriktsdepartementet	105
Kap 500, post 21. Spesielle driftsutgifter	5
Kap. 571, ny post. Tilskuddsordning til opprettelse av regionale kompetansekontor (tilsagnsfullmakt)	100
Totalt innspill Sabima endring i utgifter	3 125

Innhold

Startpakke for natur.....	1
Innsatsområder – 3,125 milliarder til naturen	1
Innhold.....	4
Arealbruk – arealnøytralitet og naturregnskap	4
Arealnøytralitet må bli et styringsmål og lovfestes	5
Naturregnskap som styringsverktøy.....	6
Sterke naturkommuner – Natursats og regionale plankontor	8
Natursats: Naturplanlegging og naturtiltak i kommunene	9
Etablere regionale planteam på plan, natur og klima	11
Kunnskap om naturen	11
Artsdatabanken	12
Miljødata.....	13
Trua arter og naturtyper	13
Forskning.....	14
Restaurering av forringet og ødelagt natur.....	15
Nasjonal forvaltningsstruktur, plan og langsiktig finansiering	16
Naturrestaurering i hvert hovedøkosystem	18
Vern – økologiske festninger mot klimaendringene	20
Marint vern: nettverk av effektive marine verneområder	20
Vern av Norges viktigste fugleområder IBA	21
Skogvern	21
Kunnskapsgrunnlag, verneplaner og skjøtsel	22
Fremmede skadelige arter.....	23
God økologisk tilstand i økosystemene	25
Miljøvennlig skogbruk.....	25
Vannforvaltning	27
Livet i havet.....	29
Myr og annen våtmark	30
Insekter og kulturlandskap	32
Miljø- og naturfaglige organisasjoner.....	33

[På Sabimas nettside](#) finnes detaljerte tabeller med budsjettpostene vi foreslår sortert på tema og departement.

Arealbruk – arealnøytralitet og naturregnskap

Arealendringer er den største trusselen mot naturmangfold. Ni av ti arter på rødlista trues av arealendringer. Fremfor å bygge ut mer natur, må vi gjenbruke og fortette utbygde arealer og restaurere ødelagt natur.

Arealnøytralitet må bli et styringsmål og lovfestes

Kap. 1400 post 01. Økes med **4 mill.** til ledelse og utredninger knyttet til arealnøytralitet, økologisk kompensasjon og byggeforbud i viktige økosystemer.

Kap. 1420 post 01. Økes med **10 mill.** til utredning av regelverk og forvaltningssystemer for arealnøytralitet, økologisk kompensasjon og byggeforbud i viktige økosystemer.

Kap. 1420 post 21. Økes med **3 mill.** til utredning av nye økonomiske og juridiske virkemidler samt veiledninger for å gjøre det enklere og billigere å bygge på grå arealer.

Kap. 1420 post 21. Økes med **2 mill.** til juridisk utredning av krav om naturkartlegging/naturregnskap for arealinnspill til kommuneplanens arealdel for å redusere nedbygging av naturmangfold.

Totalt til arealnøytralitet: 19 mill.

Norge mangler et styringsmål for å stoppe økende naturtap. Bærekraftig arealbruk som prinsipp i forvaltning og lovverk har ikke fungert for å stoppe tapet av naturmangfold, eller unngå nedbygging av natur. [NRK dokumentere i 2025](#) at Norge er på Europatoppen i nedbygging av natur og dyrka mark per innbygger. Sabima mener Stortinget må sette et nasjonalt styringsmål om arealnøytralitet. Klimautvalget 2050 har også sagt at et slikt mål kan bidra til å tydeliggjøre hvordan arealpolitikken i Norge skal bidra til å redusere utslipp av klimagasser.

Ved å bli arealnøytral oppnår Norge mål 1 i Naturavtalen om at alle arealer skal forvaltes på en måte som sikrer naturen, og at områder som har stor betydning for naturmangfold, ikke går tapt. Sabima har definert arealnøytralitet slik:

For å bli arealnøytral må grå areal fortettes og gjenbrukes før natur bygges ned, og den viktigste naturen må unngås. Dersom det er uunngåelig å bygge ned natur, må dette kompenseres ved at tilsvarende naturverdi restaureres et annet sted. Slik oppnås null netto tap av naturmangfold i utbygginger.

For å oppnå arealnøytralitet må all fremtidig utbygging underlegges disse premissene. Det bør raskt utarbeides en NOU for å utvikle rammeverk for arealnøytralitet. Premisset må være oppnåelse av et nasjonalt mål om null netto tap av naturmangfold innen 2030. Utredningen bør svare ut følgende: definere arealnøytralitet, fremme endringer i lovverk og forvaltningsmodeller for gjennomføring av juridisk forankret arealnøytralitet, foreslå finansieringsmodeller og rapporteringssystem for økologisk kompensasjon. Utredningen bør drøfte om det er hensiktsmessig at matjord inkluderes i ordningen med arealnøytralitet.

Siden det vil ta tid å få på plass et helhetlig rammeverk, må det parallelt utvikles verktøy for kommuner og utbyggere som vil bli arealnøytrale. 87 kommuner oppga i 2025 at de jobber med å bli arealnøytrale. Kommuner og utbyggere etterspør tydeligere rammer og bedre verktøy for å bli arealnøytrale. Et viktig steg på veien er å utvikle en nasjonal standard for naturregnskap på prosjektnivå.

Kommuneplanens arealdel er avgjørende for kommunenes arealforvaltning. For å få arealplaner mer i tråd med nasjonale føringer og mål om å redusere naturtap, trenger kommunene bedre kunnskapsgrunnlag om naturmangfold når de behandler arealinnspill til kommuneplanens arealdel. Som en del av arbeidet med arealnøytralitet bør det derfor stilles høyere krav om utredning av naturmangfold til forslagsstillere som leverer arealinnspill til kommuneplanens arealdel, og Sabima foreslår en utredning om dette.

Andre nødvendige grep for å sikre en arealforvaltning for å oppnå arealnøytralitet er nærmere beskrevet i forslagene til anmodningsvedtak under. Kart som trengs som kunnskapsgrunnlag for bedre arealforvaltning og for å bli arealnøytral er beskrevet i kapittel om naturregnskap.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen fastsette mål om arealnøytralitet – null netto tap av natur for alle sektorer, som sikrer at Norge blir arealnøytralt innen 2030.

- Stortinget ber regjeringen sette krav om null netto tap av naturmangfold i utbyggingsprosjekter.
- Stortinget ber regjeringen innen 2027 utarbeide en NOU om juridisk og administrativt rammeverk for å oppnå arealnøytralitet i Norge innen 2030.
- Stortinget ber regjeringen sikre Norges mest verdifulle natur gjennom et nytt rundskriv til statsforvalterembetene om å prioritere tidlig oppfølging av kommuner og evt. innsigelse der naturverdier definert i innsigelsesrundskrivet T-2/16 er truet av utbygging.
- Stortinget ber regjeringen innføre byggeforbud i den viktigste naturen i tråd med naturavtalens mål 1. Det foreslåtte byggeforbudet på myr må strammes opp slik at det blir et reelt og effektivt forbud. Andre naturtyper som bør få samme beskyttelse er utvalgte og trua naturtyper, naturskog, kantvegetasjon langs alle bekker og elver, inngrepsfri natur (INON), tareskoger og ålegrassenger.
- Stortinget ber regjeringen utrede juridiske og økonomiske incentiver for at grå areal skal bli enklere og billigere å ta i bruk til utbyggingsformål enn natur.
- Stortinget ber regjeringen videreutvikle det nasjonale kartet over grå areal, slik at det blir forvaltningsnyttig for kommuner og utbyggere.
- Stortinget ber regjeringen lage en standard og veiledning for økologisk kompensasjon som sikrer at alle byggeprosjekter kan oppnå mål om null netto tap av naturmangfold.

Naturregnskap som styringsverktøy

Kap. 1400 post 01. Økes med **6 mill.** Klima- og miljødepartementet. Til ledelse og utarbeiding av naturregnskap og utrede kartlegging etter naturregnskapsmetodikk i konsekvensutredninger.

Kap. 1420 post 01. Økes med **12 mill.** Miljødirektoratet driftsutgifter. Til ledelse og utarbeiding av naturregnskap, samt nasjonal standard for naturregnskap til bruk på prosjektnivå.

Kap. 1620 post 01. Økes med **15 mill.** Statistisk sentralbyrå driftsutgifter. Utarbeidelse av statistikkgrunnlag for naturregnskap.

Nye kartlag som må utvikles som del av naturregnskapet:

Kap. 1410 post 21. Økes med **6 mill.** til videreutvikling av kart over «grå» arealer med mer funksjonalitet.

Kap. 1410 post 21. Økes med **3 mill.** til kart med oppdatert oversikt over eksisterende og planlagt utbyggingsareal på land og i kystsonen.

Kap. 1410 post 21. Økes med **20 mill.** til kart over «innsigelsesområder», dvs. områder med særlig viktig naturmangfold, jf. rundskriv T-2/16, statlige planretningslinjer og nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging.

Kap. 1410 post 21. Økes med **10 mill.** til å videreutvikle heldekkende kart over naturtyper til bruk i naturregnskap og kommunal forvaltning.

Kap. 1410 post 21. Økes med **35 mill.** Utvikling av forvaltningsrelevante heldekkende kart for å gi informasjon om økologisk tilstand på kommune/prosjektnivå.

Kap. 1410 post 21. Økes med **35 mill.** Utvikling av forvaltningsrelevant heldekkende økosystemkart og karbonlagringskart.

Totalt til naturregnskap 142 mill.

Sabima mener at naturregnskapet må være et styringsverktøy for å nå målet om arealnøytralitet; null netto tap av naturmangfold og at den viktigste naturen i Norge ikke bygges ned. For at naturregnskapet skal få den funksjonen, må det utvikles som et verktøy som kan brukes på kommune- og prosjektnivå, i tillegg til nasjonal rapportering, som har vært hovedprioriteten fram til nå.

Miljødirektoratet og Statistisk Sentralbyrå leverer et første nasjonalt naturregnskap i 2026 som vil inneholde regnskap for utbredelse, tilstand og økosystemtjenester i Norge for referanseåret 2024. Miljødirektoratet skal også innen utgangen av 2026 publisere en nettbasert veileder i bruk av kommunale og regionale naturregnskap. Myndighetene har imidlertid ikke tatt ansvar for å utarbeide en nasjonal standard eller mal for prosjektspesifikke naturregnskap, men vist til pågående initiativ fra næringslivet. I dag finnes mange ulike modeller for prosjektbasert naturregnskap i Norge, som ikke er sammenlignbare. Sabima mener regjeringen må ta ansvar for raskt å få på plass en nasjonal standard for naturregnskap på prosjektnivå, som kommunene kan oppfordre utbyggere og konsulenter til å bruke.

I statsbudsjettet for 2025 økte regjeringen budsjettet med 50 millioner til utvikling av naturregnskap. Det framkommer ikke av statsbudsjett eller styringsdokumenter hvor mye som er satt av til utvikling av naturregnskap i 2026. Det er avgjørende at budsjettnivået til naturregnskap styrkes, og som et minimum opprettholdes framover.

Sabima mener at det vil kreve større ressurser framover for å utvikle kartfestet informasjon til bruk i naturregnskap på kommune- og prosjektnivå, som kart over økosystemenes tilstand- og tjenester.

For at naturregnskapet skal få reell forvaltningsnytte på kommune- og prosjektnivå, og ikke kun fungere som et rapporteringssystem, mener Sabima at tre overordnede grep må på plass: Dagens konsekvensutredningskrav må utvides med FNs naturregnskapsmetodikk, med krav om helkartlegging av aktuelle utbyggingsområder, for å kunne velge det utbyggingsalternativet som gir minst naturpåvirkning. Naturregnskapet må videre utvides med flere nasjonale kartlag som grunnlag for å styre utbyggingsprosjekter *bort* fra viktig natur og *til* grå arealer. Det må også rapporteres årlig på naturregnskap og handlingsplan for naturmangfold i Grønn bok, tilsvarende praksis for klima. Det er ikke tilstrekkelig å levere en oversikt hvert fjerde år over status, måloppnåelse og tiltakene som gjennomføres ved norsk handlingsplan for naturmangfold, slik regjeringen har planlagt. Se detaljer under. Sabimas forslag til tiltak som må finansieres og prioriteres for å få på plass forvaltningsrelevant naturregnskap:

1. **FNs metodikk for naturregnskap må bli kartleggingskrav i alle utbyggingsplaner.** Kravet om kartlegging av økosystemenes arealutbredelse, tilstand og økosystemtjenester må gjelde både reguleringsplaner og kommuneplanens arealdel. Dette krever at myndighetene utvikler en nasjonal standard for naturregnskap på kommune – og prosjektnivå. Ved å stille dette kartleggingskravet til utbygger, vil det reelle naturtapet i alle utbyggingssaker bli bedre belyst, arealplaner kan styres vekk fra viktig natur, og det blir mulig å regne ut nødvendig restaurering (økologisk kompensasjon) for at utbyggingen skal bli arealnøytral.
2. **Naturregnskapet må inkludere et nasjonalt kart over alle områder som er karbonrike og inneholder særlig rikt og trua naturmangfold som er relevant for kommunal arealforvaltning (NO-GO-kart).** Regjeringen har i mål 1 i Handlingsplanen for naturmangfold, i [nasjonale forventninger til regional og kommunal arealforvaltning](#) og gjennom klargjøringen av miljøforvaltningens innsigelsespraksis ([rundskriv T-2/16](#)) tydeliggjort hvilke naturarealer som skal unngås i utbygging. Men som NRKs [reportasjeserie Norge i rødt, hvitt og grått](#) viste, undergraves dette ved at 2 fotballbaner med den *viktigste* naturen bygges ned daglig. For å styre utbygging bort fra de viktige naturområdene mener Sabima Naturregnskapet må inkludere et nasjonalt kart over alle områder som er karbonrike og inneholder særlig rikt og trua naturmangfold som er relevant for kommunal arealforvaltning (NO-GO-kart). Sammenstillingen må også inkludere det oppdaterte kartet over naturskog. Kartet vil bidra til mer forutsigbarhet for utbyggere og mer effektive planprosesser der de nasjonale verdiene sikres og må komme på plass i 2027..
3. **Et videreutviklet kart over grå areal (allerede nedbygde områder) må bli del av Naturregnskapet.** I desember 2025 lanserte Miljødirektoratet et første versjons [kart over grå areal](#). Det nasjonale kartet viser hvor de grå arealene er, prosent grått og grønt på et areal, og prosentandel som er bebygd. Kartet er laget ut fra eksisterende data. For at kartet skal få en reell verdi for utbyggere og forvaltning må det videreutvikles, slik at det kan bidra til å nå mål om å redusere nedbygging av natur. Nå skiller det ikke mellom grå areal som er tatt i bruk og ikke, og tydeliggjør ikke transformasjonspotensial eller kvaliteter ved arealet som utnyttelsesgrad, tilgang til vann og avløp, strøm etc. Vi mener videre at [definisjonen over grå arealer](#) som kartet er basert på bør revideres, for å klargjøre grensen mellom når et område allerede er så transformert at det bør brukes til videre utbygging, eller om det er potensial for å restaurere det tilbake til et naturområde.
4. **Naturregnskapet må vise økologisk tilstand i økosystemer ned på kommunenivå.** I dag finnes det ikke informasjon om økologisk tilstand i de nasjonale kartlagene på kommunenivå. Forvaltningsrelevante kart over økologisk tilstand vil gi viktig grunnlag i tidlig planlegging av utbygging, og svært nyttig informasjon for å finne arealer til naturrestaurering. For å utvikle slike kart er det behov for utvikling av økosystembasert overvåking og følgeforskning (se kapittelet Miljødata).
5. **Heldekkende, nasjonalt kartlag over naturtyper må bli en del av naturregnskapet.** Vi har ikke oversikt over hvor stor andel av Norges areal som er kartlagt for naturtyper, men trolig er det ikke mer enn rundt en fjerdedel av arealet. Denne store mangelen i kunnskapsgrunnlag fører til at viktig

natur som ikke er kartlagt kan bli bygd ned, fordi kravene til feltkartlegging av naturtyper som grunnlag for arealplaner og byggesak ikke er tydelige nok i lovverket. Naturtypekartlegging er kostnadskreven. Derfor er det nødvendig med en mer innovativ satsning med oppbygging av større kompetanse på KI og satellitteknologi, for å utvikle heldekkende oversikt over naturtyper.

6. **Naturregnskapet må sammenstille utviklingen for å nå målene i handlingsplanen for naturmangfold.** Sabima mener at «Grønn bok» (Regjeringens klimastatus- og plan) må få samme styringsfunksjon på natur som den har på klima. Slik regjeringen i Grønn bok viser hvordan Norge skal nå 1,5-gradersmålet, må regjeringen vise hvordan vi skal nå Naturavtalens mål innen 2030. For å få det til, må naturregnskapet brukes til å vise en oversikt over Norges naturtap, naturrestaurering og vern knyttet til ulike økosystemer i året som gikk, slik man har for klimagasser i alle kommuner og sektorer. På sikt må dette utvides til oversikt over de andre 24 målene i handlingsplanen.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2027 utvide kravet om at alle utbyggingsplaner (også gjeldende arealplaner) skal kartlegges i tråd med naturregnskapets metodikk; areal, tilstand og økosystemtjenester i forbindelse med konsekvensutredninger.
- Stortinget ber regjeringen årlig gjennom *Grønn bok* vise en samlet oversikt over Norges naturtap og naturrestaurering differensiert på økosystem og tilstand, samt årlig naturbudsjett over planlagt naturtap og restaurering knyttet til ulike økosystemer basert på alle arealmyndigheters utbyggingsplaner. Regjeringen bes også vise hvordan Naturavtalens mål skal nås innen 2030.
- Stortinget ber regjeringen utvikle et kart med oppdatert oversikt over planlagt utbyggingsareal på land og i kystsonen som legges inn Økologisk grunnkart, og som bør være en del av naturregnskapet.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2027 utvikle kartfestet informasjon som viser nasjonale forventninger til kommunal arealforvaltning og viktige naturverdier definert i innsigelsesrundskrevet (T-2/16) som del av naturregnskapet for å kunne synliggjøre konflikt tidlig i arealplanleggingen og unngå nedbygging.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2027 ha på plass et heldekkende, detaljert økosystemkart og et heldekkende karbonlagringskart som er forvaltningsrelevant for alle kommuner og ned på prosjektnivå.

Sterke naturkommuner – Natursats og regionale plankontor

Om Norge skal oppnå 1,5-gradersmålet, stoppe tapet av naturmangfold og innfri Naturavtalen, er kommunene sentrale gjennom sin rolle som arealmyndighet i de fleste utbyggingssaker. Dessverre viser flere rapporter at det ofte stadig bygges på områder som medfører store CO₂-utslipp og tap av viktig natur. [NRKs reportasjeserie Norge i rødt, hvitt og grått](#) påviste ved hjelp av satellitt og KI 44 000 naturinngrep i norsk natur i perioden 2017-2022. I samarbeid med europeiske mediehus og Norsk institutt for naturforskning (NINA) dokumenterte NRK i 2025 ved hjelp av samme metodikk [nedbygging av natur i Europa](#). Norge er øverst på topplista over nedbygd natur per innbygger i Europa.

På oppdrag fra Sabima og WWF Verdens naturfond utarbeidet Norkart rapporten [Analyse av planlagt utbyggingsareal i Norge i 2025](#). Norske kommuner har satt av 2559 km² ubebygde arealer til utbygging av boliger, hytter og næring. Det tilsvarer 45 prosent av dagens bebygde areal. 90 prosent av planlagt utbygging er i naturområder, og mange av områdene ligger i naturskog, myrområder og uberørt natur. Dersom det ikke tas grep i arealforvaltningen, risikerer vi at store områder av den viktigste naturen kan bli bygget ned, i konflikt med nasjonale forventninger til kommunenes arealforvaltning.

De nevnte sakene understøttes av tidligere rapporter fra aktører som Riksrevisjonen, [EVAPLAN](#), [KS](#), [OECD](#) og [Generalistkommuneutvalget](#) (NOU 2023:9) som identifiserer at norske kommuner ikke har nok kapasitet og kompetanse på arealplanlegging og natur til å kunne styre arealbruken bærekraftig gjennom plan. SSB viser at over 100 kommuner har en arealplan som er eldre enn 10 år, Generalistkommuneutvalget viste at kun 64 prosent av kommunene gjennomfører planstrategi, som er en lovpålagt oppgave. Det er fortsatt en stor andel av kommunene som ikke har kommunedelplan for naturmangfold. Staten må sørge for at kommunene er bedre rustet i natur- og arealforvaltningen.

Noen løsninger finnes. Kommunene bør tilbakeføre («planvaske») store deler av utbyggingsplanene tilbake til naturformål. Kommunene bør i tillegg kartfeste de viktigste naturområdene i en kommunedelplan, for å tydeliggjøre hvilke områder som aldri bør bygges ned.

Hovedutfordringene for god plan- og miljøforvaltning i kommunene er kommuneøkonomi og kompetanse. [Menon Economics' rapport](#) konkluderer med at rekrutteringsproblemer og små fagmiljø gjør at særlig mellomstore kommuner gir etter for utbyggingspress. Disse kommunene opplever et sterkere press fra næringsliv/utbyggere enn små kommuner, og har i mindre grad enn store kommuner ressurser og kompetanse til å opplyse sine folkevalgte om konsekvenser av nye planer. Dette resulterer i nedbygging av natur i strid med nasjonale mål og forventninger.

For å styrke kommunenes kompetanse og kapasitet for bedre areal- og naturforvaltning, foreslår Sabima at det gis tilskudd til opprettelsen av regionale plankontor. Satsningen på Natursats, med tilskudd til planvask, kommunedelplan for naturmangfold, arealnøytralitet og lokale tiltak for natur må også forsterkes.

Natursats: Naturplanlegging og naturtiltak i kommunene

Kap. 1420 post 60 kan overføres. Økes med totalt **200 mill.** Natursats: til «planvask», kommunedelplaner for naturmangfold og lokale tiltak for å ivareta naturmangfold i kommunene (herunder arealnøytralitet).

Kap. 1420 post 01. Økes med **4 mill.** til forvaltning av Natursats og veiledning til kommuner om arealnøytralitet.

Kap. 1420 post 01. Økes med **30 mill.** øremerket mer kapasitet til kommunal areaplanveiledning hos Miljødirektoratet og statsforvalterembetene.

Totalt til Natursats og statlig veiledning til kommunene: 234 mill.

I tilskuddsordningen [Natursats](#) kan kommuner og fylkeskommuner kan søke støtte til å lage ny eller revidere kommunedelplan for naturmangfold, gjennomgang av eldre arealplaner («planvask»), til lokale tiltak for å ivareta naturmangfold, som kartlegging av naturmangfold, tiltak for å bedre tilstanden for naturmangfold og informasjonstiltak. I 2026 ble tiltak som bidrar til arealnøytralitet en egen kategori.

Totalt ble det satt av 118 mill. til Natursats i statsbudsjettet for 2025, som var mer enn en dobling fra budsjettet i 2024 (53 mill.). Regjeringen foreslo å videreføre satsingen på 118. mill. til Natursats i sitt budsjettforslag for 2026. Etter forhandlinger ble summen økt til totalt 144,8 mill. i budsjettavtalen. Natursats er en viktig og populær ordning. Miljødirektoratet opplyser at totalt omsøkt beløp til Natursats i 2025 var 132,2 mill. kroner. Det kom inn 326 søknader; 53 til planvask, 40 til å utarbeide eller kommunedelplan naturmangfold og 233 til lokale tiltak. Antall tilsagn var 246.

I 2026 kom det 434 søknader til Natursats, med en total søknadssum på 216 mill. kr. Budsjettet for ordningen er på 170 mill. kr for 2026 (inkl. 26 mill. kr fra 2025). Miljødirektoratet har ikke ferdigbehandlet søknadene.

Miljødirektoratet vurderer hvordan midlene skal fordeles mellom de ulike delene av tilskuddsordningen, blant annet på grunnlag av søknadene. Under følger begrunnelse for hvorfor Sabima mener det fortsatt er behov for å øke budsjett til de ulike delene av Natursats.

Nasjonal planvasksatsning

Det er i Norges nasjonale interesse at utbyggingsplaner som ligger på karbonrik og annen viktig natur tilbakeføres til naturformål. Som Norkart-rapporten [Analyse av planlagt utbyggingsareal i Norge i 2025](#) viste, er kommunenes tomteresevne enorm, den beslaglegger særlig viktig natur, og det er et stort behov for å gjennomføre planvask for å nå klima- og naturmål. Dette er fortsatt tilfelle, selv om 64 kommuner i 2024 og 53 kommuner i 2025 fikk midler til å gjennomføre planvask. Prosessen med å tilbakeføre planområder kan være like arbeidskrevende som å opprette en ny reguleringsplan, og tilskuddsordningen er sentral for at planvaskarbeidet kan videreføres og oppskaleres., og det kan være behov for å øke tilskuddet til hver kommune.

Kommunedelplaner naturmangfold

Sabima ønsker at alle kommuner får på plass en oppdatert kommunedelplan for naturmangfold innen 2030. Ifølge tall fra Miljødirektoratet og Sabimas spørreundersøkelse til kommunene i 2025, har 28 kommuner ferdigstilt kommunedelplan naturmangfold, og 135 er i prosess. Til sammen er det 46% av norske kommuner. Det er derfor behov for økt budsjett til denne tilskuddsordningen, og økte ressurser til å veilede kommunene. Kommunepolitikere har stort handlingsrom i arealpolitikken, som forutsetter god kunnskap om den lokale naturen. Generelt er kunnskapen i befolkningen lav om koblingen mellom økosystem og artstap. Trolig er situasjonen tilsvarende hos lokalpolitikere. Det er derfor svært viktig å få beskrevet og kartfestet de viktige naturverdiene og økologiske sammenhengene i en juridisk bindende kommunedelplan, for å øke kunnskapsgrunnlaget og beskyttelsen av naturmangfold i kommunene. Da vil også kommunen gi utbyggere og andre næringsaktører mer forutsigbarhet i plansaker. Kommunen vil også få bedre oversikt over hvilke tiltak som bør gjøres for å bedre den økologiske tilstanden i kommunens naturområder, og både næringsliv og innbyggere vil få kjennskap til og stolthet over kommunens naturverdier.

Utvikling av en kommunedelplan er av flere kommuner beregnet å koste mellom 500.000 – 800.000 kr. I 2025 var tildelingen til kommunedelplan 400.000 kr pr. kommune som søkte. 36 kommuner fikk tilskudd til ny kommunedelplan og 4 kommuner fikk tilskudd til å revidere kommunedelplan. Sabima mener tilskuddsnivået som et minimum må opprettholdes, men foreslår å øke summen per plan til 500.000 kr. Det vil gjøre det mer attraktivt for kommuner å få på plass en kommunedelplan.

Lokale tiltak for å ivareta naturmangfold i kommunene

I 2025 søkte 233 kommuner tilskudd til lokale tiltak fra Natursats, og dette var den mest populære delen av tilskuddsordningen. Denne delen av tilskuddsordningen bidrar til at kommuner får mulighet til å kartlegge naturmangfold, og slik kan gjøre bedre, kunnskapsbasert arealforvaltning. Kommunene kan også få tilskudd til lokale naturtiltak, forprosjekter og informasjonstiltak for å bedre tilstanden for naturmangfold.

Tiltak som bidrar til arealnøytralitet

I 2025 vår første året kommunene også søke om tiltak knyttet til å bli arealnøytrale i Natursats, og det var en del av søknadene til lokale tiltak. Vi har derfor ikke oversikt over hvor mange kommuner som søkte om tilskudd til arbeid med arealnøytralitet. Sabima mener disse søknadene må prioriteres i søknadsbehandlingen framover. Arbeidet med arealnøytralitet er grunnleggende for å få bedre arealforvaltning og oppnå null netto tap av naturmangfold, men kommunene har så langt fått lite støtte i dette arbeidet. Siden det ikke er satt mål eller lagt føringer om arealnøytralitet fra nasjonale myndigheter, er det avgjørende at kommunene går foran og utvikler verktøy og metoder og får erfaringsgrunnlag som alle arealmyndigheter kan se til.

Miljødirektoratet bør tilrettelegge for veiledning og erfaringsutveksling mellom kommunene som får tilskudd til å jobbe med arealnøytralitet, slik de gjorde i forsøksprosjektet for kommunene som utarbeidet kommunedelplaner for naturmangfold. Miljødirektoratet bør også samle kunnskapen og erfaringene fra kommunene og bruke det til å utvikle veiledere og verktøy for kommuner som vil bli arealnøytrale.

Etablere regionale planteam på plan, natur og klima

KDD Kap. 571 ny post. Økes med **100 mill.** (tilsagnsfullmakt). Ny tilskuddsordning til regionale planteam.

Kommunene har fått et stadig større ansvar for klima-, natur- og arealforvaltning, uten at det har medført tilsvarende økning i kapasitet og kompetanse. For å sikre lokaldemokratiet i dagens form, men samtidig gi kommunene tilgang på mer ressurser og kompetanse slik større kommuner har, kan en viktig løsning mange steder være (sub)regionale kompetansekontorer, med tilhørende team på plan og miljø, eller «regionale planteam». Hvis slike planteam lokaliseres ulike steder i en fylkeskommune, kan de være tett på og bistå flere kommuner i saksbehandlingen, med mer av nødvendig, spisset kompetanse i areal- og reguleringsplaner, planvask, kommunedelplan for naturmangfold, klimaplan og planstrategier.

Dette vil øke den faglige kompetansen kommunene har tilgang på – og bidra til å understøtte folkevalgt ledelse slik at de øker sin styringsevne over arealpolitikken. I små kommuner ser vi i dag at arealpolitikken i for stor grad speiler grunneieres og utbyggers interesser. Regionale planteam vil gi alle kommuner mulighet til å

benytte støtteordningene som i dag stort sett tildeles større kommuner, og vil sørge for at nye nasjonale krav til arealforvaltningen lettere kan integreres.

I Naturmeldingen er det vedtatt at det skal utredes «regionale oppgaveavlastende team i fylkeskommunene, eller interkommunale løsninger som dekker samme behov, for å tilby fagkompetanse til kommunene med vekt på natur, klima, miljø, jordvern og andre temaer i planleggingen.»

Dette er positivt, men det er ikke satt noen frist for gjennomføring, og vi mener at det vil ta for lang tid å utrede. Sabima foreslår derfor at det i første omgang **opprettres en tilskuddsordning der fylkeskommuner kan teste ut en slik ordning**, som man kan høste erfaring av og evaluere. Det må da gis en garanti for bevilgning i minst tre år.

Forslag til organisering av regionale planteam:

- Være en del av den fylkeskommunale administrasjonen – men være «utegående» - i form av «ambulerende team» eller subregionalt geografisk plassert.
- Primært et tilbud til små og mellomstore kommuner
- Arbeidssted, geografisk avgrensning og størrelse på gruppen avklares og tilpasses størrelsen på kommunene
- Bistand fra regionale planteam bør være et frivillig tilbud til kommuner som ønsker samhandling og styrking av kompetanse og kapasitet.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen overføre myndighet for å gi dispensasjon til bygging i strandsonen til statsforvalteren.
- Stortinget ber regjeringen innen 2027 utrede hvordan regionale kompetansekontor (oppgaveavlastende team) kan bidra til å styrke kommunenes behandling av arealplaner, slik at nasjonale krav og forventninger på miljøfeltet blir fulgt.
- Stortinget ber regjeringen sette krav om planvask av utdaterte utbyggingsplaner og planer i konflikt med natur definert i miljømyndighetenes innsigelsesrundskriv T-2/16 og karbonrike områder og statlige planretningslinjer og føringer.

Kunnskap om naturen

Det er mye vi ikke vet om norsk natur- og mye som er i endring. Politiske beslutninger som berører natur, kan få store konsekvenser og må baseres på et best mulig og tilgjengelig kunnskapsgrunnlag. Vi må sørge for å innhente, systematisere og tolke kunnskap. Kunnskapen må gjøres forvaltningsrelevant, og det må bygges gode og varige kunnskapssystemer, inkludert overvåkningssystemer som fanger opp endringer over tid.

Det skal i 2027 gjennomføres en nasjonal gjennomgang av naturfeltet som oppfølging av naturmeldingen. Gjennomgangen bør benyttes til å belyse hvilke kunnskapshull vi har behov for å tette i tiden fremover.

Kunnskap om naturen	Økning mill. kr
Artsdatabanken	35
Miljødata	32
Trua arter og naturtyper	50
Forskning	193
Sum	310

Artsdatabanken

Kap. 1411, post 01. Økes med **6 mill.** til å styrke Artsdatabankens permanente oppfølging av vesentlig økt oppgaveportefølje over tid.

Kap. 1411, post 21. Økes med **15 mill.** til å styrke arbeidet med grunnleggende kunnskaps- og datasystemer for forvaltningen av norsk naturmangfold.

Kap. 1411, post 70. Økes med **14 mill.** til tilskudd til Artsprosjektet og frivillig artskartlegging

Totalt til Artsdatabanken 35 mill.

Trolig er 35% av artene i Norge fortsatt ikke oppdaget. Dette kunnskapshullet må tettes for å løse naturkrisen. Innsikten vi har om artene er etablert i samspill mellom frivillige og profesjonelle miljøer og arbeidet må forsterkes i perioden fremover. Frivillige og profesjonelle kartleggere utgjør ryggraden i arbeidet med å dokumentere norsk naturmangfold.

Artsdatabanken vedlikeholder og videreutvikler essensielle verktøy for kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur. Dette er viktige systemer også for den frivillige dugnaden med artskartlegging i Norge. Nye Artsobservasjoner må ferdigstilles med all funksjonalitet. Verktøyet er Artsdatabankens største suksess med snart 37 millioner artsfunn rapportert siden oppstarten i 2008. Artsdatabanken vedlikeholder og videreutvikler også andre essensielle verktøy for kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur, slik som systemet Natur i Norge (NiN), Portal for økologisk grunnkart og Artskart. Artsdatabanken skal levere forvaltningsrelevant, lett tilgjengelig, pålitelig og nøytral kunnskap om norsk natur av høy nok kvalitet og innenfor de fristene som er gitt av Stortinget.

Vi foreslår **6 mill.** til å styrke innsatsen på følgende områder (post 01):

- Artsdatabankens fagstab arbeider med rødlistene, fremmedartslistene, NiN, Økologisk grunnkart, Artskart, taksonomi med videre. Artsdatabanken bør få kapasitet til ikke bare å presentere resultater, men selv gjøre gode tolkninger og sammenstillinger av rødlistene, fremmedartslistene med mer. Det vil sikre høyere kvalitet og mer enhetlig bruk av dataene.
- Artsdatabankens faste IT-stab bør styrkes for å sikre kontinuitet og redusere behovet for innleide konsulenter. Nødvendige ressurser til administrasjon, formidling og kommunikasjon må i tillegg sikres.

Vi foreslår **15 mill.** til å styrke innsatsen på følgende områder (post 21):

- Rødlistene for arter og naturtyper og Fremmedartslista skal oppdateres hvert sjette år og mye av forvaltningen av truede arter og naturtyper og fremmede arter baseres på disse listene. Arbeidene går i sykluser med lansering av en ny liste annethvert år. Det jobbes parallelt med minst to av listene. I 2027 publiseres oppdatert rødliste for arter. Samtidig pågår løpende oppdateringer av fremmede arter og implementering av ny rødliste for naturtyper. 2027 er et nøkkelår der tilstrekkelige ressurser er nødvendig for å sikre konsistens, aktualitet og operativ bruk av kunnskapen i forvaltningen.
- Nye *Artsobservasjoner* må ferdigstilles med all funksjonalitet fra forrige versjon overført med minst like høy kvalitet og vesentlig forbedret brukergrensesnitt. Dette er nødvendig for å sikre at Artsobservasjoner forblir det foretrukne alternativ og fortsatt stimulerer til stor artskartlegging av høy kvalitet, samt økte og forbedrede kvalitetssikringsrutiner. Verktøyet er Artsdatabankens største suksess med snart 37 millioner artsfunn rapportert siden oppstarten i 2008. Denne folkeforskningen tilfører åpne og tilgjengelige høykvalitetsdata med stor samfunnsnytte direkte til Artsdatabanken.

Vi foreslår **14 mill.** til å øke omfanget av tilskudd på følgende områder (post 70):

- *Artsprosjektet* som ble evaluert i 2024 er avgjørende for å øke kunnskapen om artsmangfoldet i Norge. Gjennom bevilgninger i prosjektet er tusenvis av arter registrert for første gang i Norge. Flere hundre av disse er nye for vitenskapen. Det påpekes i evalueringen at det er behov for dette arbeidet og at forvaltningsrelevansen kan styrkes gjennom prioriteringer og langsiktighet. Ordningen har stor betydning for å opprettholde biosystematisk kompetanse (taksonomi) og må utvides fordi trolig hele 35 prosent av artene som finnes i Norge ennå ikke oppdaget. Det er betydelige muligheter i universitets-, museums- og instituttsektoren til mer arbeid i taksonomi og kartlegging. Dette kunnskapsfeltet er under press, men er samtidig stadig viktigere for å løse naturkrisen på *lang sikt*.
- *De frivillige miljøene* gjør et uvurderlig arbeid med å skaffe data, som beskrevet over under Artsobservasjoner, og organisasjonene gjør også et stort arbeid med veiledning og kursing av brukere, bidrag i utvikling av dataverktøyene, og med kvalitetssikring av data. Gjennom flere år har tilskuddene til dette arbeidet vært uendret, og det er på høy tid å øke rammene. Det skal vanskelig gjøres å finne en mer kostnadseffektiv investering i naturkartlegging enn gjennom slik koordinering.

Miljødata

Kap. 1410, post 21. Økes med **20 mill.** til generell miljøovervåking og videreutvikling av portal for økologisk grunnkart

Kap. 1410, post 21. Økes med **12 mill.** til følgeforskning av økologisk tilstand

Totalt til miljødata 32 mill.

Sabima mener det er svært viktig å ta vare på lange tidsserier, *samtidig* som man etablerer ny overvåking av økosystemer der det er lite kunnskap, slik som for eksempel kyst og våtmark og flere artsgrupper. Det må legges til rette for at Miljødirektoratet kan starte nye overvåkingsprogrammer uten at det går ut over ressurser til å videreføre lange tidsserier. For å kunne etablere et naturregnskap har Miljødirektoratet understreket at det er et stort behov for slik ny kartlegging av økosystemer og tilstanden i disse økosystemene, som igjen krever ny kunnskap om naturen lokalt. Portal for økologisk grunnkart må sees i forbindelse med dette. Stedfesting av økologiske data, inkludert tilgang på kunnskap om økologisk tilstand, vil være viktig for å gjøre bruk av naturregnskapet til å styre utbygging og restaurering til riktige områder.

Det trengs også midler til å etablere hvordan vi skal overvåke effekter av vernetiltak, spesielt på marine økosystemer.

Det må også sikres kontinuitet og god koordinering mellom overvåkingsprogrammer. Det må opparbeides kunnskap om forholdet mellom økologisk tilstand og samlet belastning av påvirkningsfaktorer, og mangelen på solid infrastruktur for overvåkingsdata på tvers av overvåkingstemaer og programmer må utbedres. God koordinering av overvåkingsdata på tvers av programmer er nødvendig for å identifisere og gjennomføre effektive forvaltningstiltak.

Sabima foreslår at det opprettes en ny, varig bevilgning til formålet *følgeforskning av økologisk tilstand og økosystemfunksjoner*. Dette inkluderer blant annet utvikling av økosystembasert overvåking, dynamiske modeller, og testing av ny metodikk. Følgeforskning er nødvendig for å kunne analysere og finne årsaker til de endringer som skjer, samt utvikle og teste nye overvåkingsmetoder over tid mot eldre, etablerte metoder. Dette er særskilt viktig i en tid hvor klimaendringer, inkludert effekter som oppvarming, havforsuring, inntog av nye arter og sykdommer, vil påvirke «baseline» for miljøtilstand, samt økosystemfunksjoner og -tjenester.

Trua arter og naturtyper

Kap. 1420, post 21. Økes med **20 mill.** til arbeid med planer og tiltak for arter og naturtyper

Kap. 1420, post 80. Økes med **30 mill.** til tilskudd til tiltak for å ta vare på natur- til trua arter og naturtyper.

Totalt til trua arter og naturtyper 50 mill.

Særlige tiltak for pollinerende insekter er nevnt under «God tilstand i økosystemene» – insekter og kulturlandskap.

Rødlisten for arter fra 2021 viser at flere arter enn noen gang er vurdert å ha risiko for å kunne forsvinne fra norsk natur. En sentral følge av den økende naturkrisen, både i Norge og i resten av verden, er at en mengde arter står i fare for å bli utryddet. Naturavtalen understreker at det er behov for «akutte forvaltningstiltak» for å stanse utryddelsen av arter og reetablering og bevaring av især trua arter.

I 2018 utarbeidet en direktoratsgruppe beslutningsgrunnlag for 90 trua arter og 32 trua naturtyper. Det er i forlengelsen utpekt kun 14 prioriterte arter og ni utvalgte naturtyper prioritert for tiltak. Dette er alt for lite, og det må settes av langt større ressurser slik at tilstanden for flere av disse artene og naturtypene forbedres, og det må snarest mulig igangsettes et arbeid med et «neste skritt» for å sikre at langt flere av de mest trua artene og naturtypene ivaretas. Det trengs også planer og konkrete tiltak for å bedre situasjonen for flest mulig av de nesten 5000 artene på den norske rødlista, samt for de 364 trua og nær trua naturtypene.

Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur – til trua arter og naturtyper

Det er stor interesse i befolkningen og blant ulike tiltakshavere for å bidra i arbeidet med å ta vare på trua arter og naturtyper. Posten, som før het Tilskudd til trua arter og naturtyper er nå slått sammen med flere andre poster. Målet med tilskuddsordningen er å bidra til bevaring av truede arter og naturtyper, utvalgte naturtyper, ville pollinerende insekter, verdifulle kultur landskap og hindre negativ påvirkning fra fremmede arter. I 2026 kom det nesten 1500 søknader om tilskudd på ca. tre ganger de avsatte midlene i budsjettposten, som bare er på bare drøyt 55 millioner. Selv om retningslinjene for hva som kan støttes er ganske smale og ordningen er lite markedsført, er oversøkingen stor.

Stortingsmelding for villrein

Regjeringen har lagt fram en [stortingsmelding for villrein](#) som er behandlet av Stortinget. Til tross for mange tiltak for ansvarsarten villrein, er situasjonen for villrein i Norge de siste årene samlet sett blitt verre – både i henhold til rødlista og kvalitetsnormen. Stortingsmeldingen og Stortingets behandling har en rekke tiltak som må følges opp også i 2027. Det ble lagt inn 42mill. til oppfølging av Stortingsmeldingen i 2026. Tiltakene må videreføres og utvides for å nå det vedtatte målet om å stoppe den negative utviklinga i villreinområda innen 2030

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen umiddelbart igangsette arbeid med å få utpekt langt flere prioriterte arter og utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven, i tråd med Stortingets uttalte ambisjoner på dette området.

Forskning

Kap. 1410, post 71. Økes med **9 mill.** øremerket miljøforskningsinstituttene.

Kap. 1410, post 70. Økes med **15 mill.** til nasjonale oppgaver hos miljøinstituttene.

Kap. 260, post 50. Økes med **10 mill.** øremerket Naturhistorisk Museum ved Universitetet i Oslo

Kap. 1410, post 73. Økes med **30 mill.** øremerket opprettelse av eget forskningsprogram for naturen

Kap. 1410, post 73. Økes med **20 mill.** øremerket etablering av et syntesesenter for miljø

Kap. 1410, post 73. Økes med **9 mill.** øremerket forskning på tiltaksovervåkning på marint vern.

Kap. 1410, post 73. Økes med **100 mill.** til fellesutlysning for midler til grunnforskning på bevaring og beskyttelse og restaurering av biologisk mangfold i havet, i forbindelse med Havtiåret 2020-2030.

Total til forskning 193 mill.

Grunnbevilgning og nasjonale oppgaver hos miljøinstituttene 24 mill.

Miljøinstituttene innehar viktige samfunnsoppgaver i naturfeltet, særlig i sin rolle som pådrivere for innovasjon og praksisnær forskning. Instituttsektoren gjennomgås i 2026. Det er viktig at finansieringsmodellen for sektoren i tilstrekkelig grad legger til rette for en videreføring av uavhengighet som bygger opp under en kunnskapsbasert naturforvaltning, og implementering av ny nasjonal handlingsplan for å følge opp Naturavtalen. Både NINA, NIVA og NIBIO utvikler viktig kunnskapsgrunnlag i miljøforvaltningen. Det er viktig at disse sentrale miljøinstituttene har rom for å ha erfarne fagfolk ansatt og at deres mulighet til å levere utredninger til forvaltningen ikke begrenses av andre prosjekter.

Sikre naturhistoriske funn og samlinger 10 mill.

Naturhistorisk Museum ved Universitetet i Oslo (NHM) og andre naturhistoriske samlinger, spiller en viktig rolle for håndtering, identifikasjon og trygg oppbevaring av naturobjekter (såkalte belegg). Universitetenes rolle i å ivareta belegg er viktig for å kunne verifisere artsfunn og etablere solid og langsiktig forståelse av endringer i, og trusler mot, naturmangfold. Med økt behov og interesse for biologisk kartlegging, ikke minst gjennom frivillige kartleggere, er det tydelig at ressursituasjonen ved museene, særlig ved NHM er ikke tilstrekkelig. Det er stor fare for at nye funn ikke blir prosessert, kuratert og tilgjengelige i de digitale databaser som det er investert mye i. Museene må sikres tilstrekkelige ressurser til å ivareta sine forpliktelser om tilgjengeliggjøring av naturinformasjon. Vi foreslår en styrking av teknisk arbeidskapasitet, spesielt ved NHM på 10 millioner per år.

Samlet belastning og nytt forskningsprogram for økologisk grunnforskning 30 mill.

En styrking av kunnskapen om samlet belastning på naturen er det stort behov for. Dette krever økt kunnskap om økosystemenes økologiske funksjoner og grunnforskning på arters livshistorie, utbredelse og økologi, spesielt ikke-kommersielle arter. Sabima mener at miljøforskningsinstituttene må få økte midler til å følge opp overvåkningsfunn og resultater. Samtidig bør det opprettes et eget forskningsprogram for økologisk grunnforskning som grunnlag for bevaring og beskyttelse av natur, og bevilges økte midler til forskning på hvordan klimaendringer og andre menneskelige faktorer påvirker naturmangfold, bestandsdynamikk og økosystemers økologiske funksjoner, spesielt i havet.

Økte midler til syntesesenter 20 mill.

For å nå målene i Naturavtalen har forvaltningen behov for at relevant data og kunnskap fra forskning og overvåking blir sammenfattet og presentert på en måte som er forståelig og lett tilgjengelig. Dette krever at noen gjør systematisk sammenstilling, framstilling og formidling av forskningsresultater i et syntesesenter. CICERO er i dag et slikt senter for klimakunnskap, og er senterstøtte for klimapanelet (IPCC), mens naturpanelet (IPBES) mangler et tilsvarende støttesenter. De setter sammen ulike forskning og gjør det overførbart til forvaltning og politikere. De formidler også forskning og oversetter internasjonal forskning til norsk forvaltning, slik som IPCC. Denne viktige oppgaven bør lyses ut som et offentlig oppdrag, og bør ikke gå gjennom Vitenskapskomiteen for mattrygghet slik Miljødirektoratet råder til. Sabima støtter ideen om et syntesesenter for miljø, slik det ble lansert i et opprop av direktørene i NINA, NIVA, NILU, NIKU og CICERO i oktober 2018.

Økte midler til forskning på marint vern og restaurering 100 mill.

For å nå målene i Naturavtalen må vi følge Havpanelets råd om at marint vern er en svært viktig del av løsningen for å sikre bærekraftig bruk av havet (*High Level Panel for a Sustainable Ocean Economy – [rapport fra 2021](#)*). Norge henger langt etter andre havnasjoner på både opprettelse av marine verneområder og forskning på marint vern som tiltak. Sabima mener at Norge må trappe opp sin forsknings- og overvåkningsaktivitet på marint vern som tiltak for å styrke nasjonal kompetanse og etablere større tverrfaglige forskningsmiljøer, og at Forskningsrådets programmer bør øremerke midler til denne type forskning.

Havtiåret: Norge må styrke grunnforskning på marine økosystemer gjennom økte økonomiske midler til tverrfaglig fellesutlysning i Norges Forskningsråd. Målet bør være å innhente kunnskap og utvikle nasjonal kompetanse som er til nytte for å bevare og restaurere biologisk mangfold i havet.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen om å opprette et syntesesenter for miljø
- Stortinget ber regjeringen opprette et nytt forskningsprogram for økologisk grunnforskning.

Restaurering av forringet og ødelagt natur

Restaurering av forringet og ødelagt natur	Økning mill. kr
Styrket nasjonal forvaltning, planer og langsiktig finansiering	192
Naturrestaurering i hvert hovedøkosystem	346
Sum	538

FN har utpekt 2021-2030 som verdens tiår for naturrestaurering fordi det ikke lenger holder å bevare eksisterende natur, vi må også gjenopprette det som har gått tapt. Restaurering av natur beskrives av Naturpanelet som svært lønnsomt, med gjennomsnittlig gevinst på 10 ganger investeringskostnaden. EU har beregnet at for hver euro vi bruker på naturrestaurering, får vi 8-38 euro tilbake i form av økosystemtjenester. Naturrestaurering har også en positiv klimateffekt, spesielt når det gjelder tiltak for å ivareta og bygge opp igjen naturlige karbonlagre. Det er imidlertid essensielt at restaurering av ødelagte naturområder ikke skal være en erstatning for fortsatt nedbygging av natur.

Det haster at Naturavtalens mål om å restaurere 30 prosent forringet natur innen 2030 også blir vedtatt i Norge, og at det sikres finansiering for å nå målene med en langsiktig finansieringsplan. Stortinget har tidligere vedtatt et mål om å restaurere 15 prosent av forringede økosystemer innen 2025. Det er likevel ikke laget en plan for hvordan målet skal nås. [Sabima har beregnet at det](#) vil koste i størrelsesorden 50 milliarder kroner å oppnå 15

prosent restaurert natur i Norge. En satsning på 564 millioner er et betydelig løft for norsk forvaltning, men likevel utvilsomt nødvendig om vi skal komme ordentlig i gang med restaurering av natur og ha mulighet til å nå 2030-målet.

I juni 2024 ble [EUs naturrestaureringslov vedtatt av Ministerrådet i EU](#). Det er bestemt at minst 20 prosent av ødelagt natur på land og til havs i EU skal restaureres innen 2030. Videre skal alle økosystemer der det er behov restaureres innen 2050. EU har merket den nye loven som EØS-relevant. Selv om Norge på sin side har vurdert at Naturrestaureringsforordningen ikke skal inkluderes i norsk lov er det positivt at [Klima- og miljødepartementet har sagt](#) at de uavhengig av EØS-relevans, vil være opptatt av hvordan denne loven kan være nyttig for Norge. Miljødirektoratet har gjort en gjennomgang av lovforslaget og beskrevet læringspunkter for norsk naturforvaltning, og gjort en foreløpig vurdering av norsk lovgrunnlag mht. naturrestaurering. Regjeringens ståsted, slik det er fremmet i handlingsplan for natur, er at natur- og miljøpolitikk ikke er en del av EØS-avtalen, og at naturrestaureringsloven ikke skal implementeres i Norge. Sabima viser til at annet EU-regelverk som omhandler miljø, f.eks. vannforskriften, er tatt inn i norsk lov, og vi forventer at EUs naturrestaureringslov blir tatt inn i EØS-avtalen. FN har også vedtatt at 2021-2030 skal være verdens tiår for restaurering, og det vil være stor oppmerksomhet om restaurering av natur framover.

Nasjonal forvaltningsstruktur, plan og langsiktig finansiering

Kap. 1420, post 01. økes med **20 mill.** til ny satsing: Etablere nasjonalt offentlig organ for naturrestaurering.

Kap. 1420, post 01. økes med **10 mill.** til ny satsing: Utarbeide nasjonal, tverrsektoriell plan for å nå mål om 30 prosent restaurering.

Kap. 1420, post 21. økes med **12 mill.** øremerket til å styrke kapasiteten hos statsforvalterne til arbeid med naturrestaurering, vil dekke én stilling i hvert av de 10 statsforvalterembetene.

Kap. 1420, post 01. økes med **5 mill.** Opprette flere stillinger hos SNO for å følge opp naturrestaurering i felt.

Kap. 1420, ny post. **100-500 mill.** til ny satsing: I forlengelse av en nødvendig utredning, opprette et restaureringsfond. Må dekke naturrestaureringsprosjekter i alle hovedøkosystemer.

Kap. 1420, post 80. økes med **20 mill.** (kan overføres). Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur: Tilskuddsordning for naturrestaurering.

Kap. 1410, post 21 (Miljødata) Økes med **20 mill.** (ny satsing) til å utvikle metodikk og starte opp nasjonal kartlegging av restaurerbar natur.

KDD Kap. 500 post 21. Økes med **5 mill.** til arbeid med oppdatering av plan- og bygningsloven for å forenkle kommunenes adgang til å gjennomføre naturrestaurering og økologisk kompensasjon.

Totalt til forvaltning, planer og langsiktig finansiering: **192 mill.**

Nasjonal plan og ny forvaltningsstruktur: 30 mill.

Det må etableres et nasjonalt, offentlig organ for naturrestaurering med tilstrekkelig posisjon, tyngde og ressurser for å lede et nasjonalt restaureringsløft for å nå 30-prosentmålet samt gjennomføre restaurering som økologisk kompensasjon. Dette organet bør opprettes som en ny enhet i Miljødirektoratet og tildeles langt mer ressurser enn i dag. Enheten må koordinere restaureringsarbeidet på landsbasis, sørge for nasjonale planer og prioriteringer, stimulere til forskning og samle kunnskap, utvikle og forvalte anbefalt metodikk, standarder, kvalitetssikring og regelverk. Videre bør denne enheten bidra til kompetanseoverføring og -oppbygging, overvåkning og registrering av gjennomførte prosjekter. Det må utarbeides en nasjonal tverrsektoriell plan for naturrestaurering som avklarer hvordan arbeidet skal organiseres på alle forvaltningsnivåer, og gir oversikt over behov og prioriteringer i restaureringsarbeidet i de ulike økosystemene.

Styrket statlig forvaltning for mer naturrestaurering: 17 mill.

Statsforvalterne og Statens naturoppsyn (SNO) gjør et viktig arbeid med naturrestaurering i dag, og gjennomfører flest restaureringsprosjekter i Norge. De har imidlertid knappe ressurser. SNO følger opp prosjektene i felt, som del av andre oppgaver. Statsforvalterne gjør i tillegg en viktig jobb med å hjelpe og veilede kommuner med restaureringsprosjekter, og har kunnskap som kunne vært formidlet enda bedre hvis de hadde mer kapasitet. Manglende kapasitet til planlegging og oppfølging gjør det også utfordrende å få benyttet prosjektmidler avsatt til naturrestaurering. Med dedikerte stillingsressurser hos hvert statsforvalterembete og mer kapasitet hos SNO kan det gjennomføres flere prosjekter i hele landet, og bygges

kunnskap og kompetanse om restaurering av ulike økosystemer. Kommunene, som nå kan søke tilskuddsmidler til naturrestaurering, ville fått mer veiledning.

Opprettelse av restaureringsfond og økning i tilskuddsordning for naturrestaurering: 100-500 mill.

Regjeringen må utrede og sette av ressurser til et restaureringsfond som gir sikkerhet og forutsigbarhet til større restaureringsprosjekter med lang gjennomføringstid, og som derfor ikke kan finansieres gjennom tilskuddsordningene, som krever gjennomføring innen årets utgang. Det må lages ryddige retningslinjer for organisering av et slikt fond, som vi vil trenge i mange år framover for å nå Naturavtalens mål om 30 prosent restaurering. I tillegg til å opprette et fond, foreslår vi økning over ulike poster til tiltak i hvert hovedøkosystem.

I 2024 ble det opprettet en ny [tilskuddsordning for naturrestaurering](#) til kommuner, organisasjoner og private med 10 mill I 2025 og i 2026 var bevilgningen på 30 mill. Det er økende interesse for ordningen. I 2025 kom det inn 78 søknader, og i 2026 kom det 154 søknader på til sammen over 95 millioner. Vi mener budsjettposten må styrkes videre, slik at flere kan bidra med lokale tiltak i den nasjonale dugnaden for å nå Naturavtalens mål om 30 prosent naturrestaurering. Det er også viktig at Miljødirektoratet markedsfører ordningen og sørger for god veiledning av søkere.

Utvikling av kunnskapsgrunnlag og kompetanse: 20 mill.

Det finnes ingen oversikt over restaurerbare arealer i Norge, og vi mangler en omforent definisjon av «forringet natur». Det trengs en videreutvikling av metodikk for kartfesting, og en nasjonal kartlegging av restaurerbare areal, som må legges inn i nasjonale kartbaser og som del av naturregnskapet. For å nå 30-prosentmålet, er det et stort behov for fagfolk og kompetanse innen naturrestaurering, og det må derfor etableres mer praktisk og teoretisk utdanning og kompetanseheving.

Behov for oppdatering av lovverket for å øke omfanget av naturrestaurering og økologisk kompensasjon

Miljødirektoratet leverte en gjennomgang av eksisterende, og behov for nye, juridiske virkemidler for å øke omfanget av naturrestaurering til Klima- og miljødepartementet 20.01.2025. I dag kan ikke kommunene avsette arealer til restaureringsformål i arealplaner, fordi det ikke er hjemmel for det i plan- og bygningsloven. Miljødirektoratet foreslår derfor at det etableres nye arealbrukskategorier for å ivareta verdifull natur og restaurering av natur i kommuneplanens arealdel og i reguleringsplaner. Med en slik endring i plan- og bygningsloven vil kommunen kunne ekspropriere til naturrestaurering hvis det ikke lar seg gjøre gjennom privat avtale med grunneier. Det vil gi kommunene bedre mulighet til å treffe beslutninger om naturrestaurering, samt ved krav om naturrestaurering som økologisk kompensasjon ved utbygginger.

Miljødirektoratet vurderer også om det i dag er tilstrekkelig hjemmel i plan- og bygningsloven og eventuelt hvor langt en hjemmel går til å stille rekkefølgekrav om økologisk kompensasjon, der planer åpner opp for nedbygging av natur. Krav om restaurering av natur er en viktig del av ordningen med økologisk kompensasjon. Miljødirektoratet anbefaler at det etableres en entydig hjemmel for rekkefølgebestemmelser som åpner opp for å stille krav om økologisk kompensasjon.

I tråd med Miljødirektoratets anbefalinger, mener Sabima at det må gjøres en oppdatering av plan- og bygningsloven for å tilrettelegge for økt omfang av naturrestaurering og mulighet for å kreve økologisk kompensasjon i forbindelse med utbygginger.

Naturrestaurering i hvert hovedøkosystem

Skog: 40 mill.

Kap. 1420, post 31. Tiltak i verneområder, tiltak for villrein og naturrestaurering, *kan overføres*. Økes med **20 mill.** til restaureringstiltak i skog.

Kap. 1149, post 73. Tilskot til skog-, klima- og energitiltak. Økes med **20 mill.** til restaureringstiltak i skog.

Vann og vassdrag: 139 mill.

Kap. 1150, post 74.19 Økes med **19 mill.** til vannmiljøtiltak under regionalt miljøprogram.

Kap. 1420, Post 21. Økes med **70 mill.** til statlige vannmiljøtiltak og vassdragsrestaurering.

Kap. 1420, post 80. Tilskudd til vannmiljøtiltak, kalking og anadrome laksefisk. Økes med **50 mill.** til naturrestaurering i vassdrag.

Myr og våtmark: 30 mill.

Kap. 1420, post 31. Tiltak i verneområder, tiltak for villrein og naturrestaurering. Økes med **30 mill.** til regjeringens naturstrategi for våtmark, inkludert restaurering av myr og annen våtmark.

Marine økosystemer: 87 mill.

Kap. 1420, post 80. Økes med **80 mill.** (kan overføres) til en forsterket satsing på restaurering av Oslofjorden og støtte til nitrogenfjerning.

Kap. 1420, post 80. Økes med **7 mill.** til ny satsing: Styrke pågående restaureringsprosjekt i Porsangerfjorden.

Kulturlandskap: 50 mill.

Kap. 1150, post 50. Landbrukets utviklingsfond (LUF) økes med **25 mill.** øremerket restaurering av kulturlandskap gjennom SMIL-ordningen (forhandles over jordbruksavtalen).

Kap. 1150, post 50. Landbrukets utviklingsfond (LUF) økes med **25 mill.** øremerket restaurering av kulturlandskap gjennom Regionalt miljøprogram (RMP; forhandles over jordbruksavtalen).

Totalt til restaurering av hovedøkosystemer: 346 mill.

Skog: 40 mill.

Det er behov for økt innsats og mer kunnskap om restaurering av skog tilbake til mer opprinnelige skogsmiljøer. Korridorer som kan knytte verneområder sammen og sikre bedre kontinuitet i skoglandskapet bør prioriteres når områder velges for restaurering, sammen med restaurering av sjeldne skogmiljøer der det finnes få eller ingen områder som har god tilstand. Viktige restaureringstiltak for å gjenopprette naturlig skogsdynamikk er f.eks. å fjerne fremmede arter, plante mer edelløvskog, skape mer død ved og åpne opp og få mer artsvariasjon i ensarta granplantasjer. Gjødsling av skog har negative konsekvenser for naturmangfoldet og kan øke gjøre skogen mindre robust mot sykdom. Mesteparten av karbonet i den boreale skogen er lagret i jordsmonnet, og klimaeffekten av gjødsling er usikker. En bedring av artsmangfold i vegetasjonen og i jorda i skogen vil gjøre skogen og økosystemet mer robust mot klimaendringer, og bevare og fortsette å øke karbonmengden i bakken. Vi mener derfor at subsidier til tettere planting og gjødsling av skog i kap. 1149 post 73 må kuttes (se kapittel om miljøvennlig skogbruk), og at noe av disse midlene overføres til restaureringstiltak i skog.

Vann og vassdrag: 139 mill.

Regjeringen må sikre at [Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag](#) blir fullfinansiert i henhold til kartleggings- og tiltaksbehovene som fremgår i Nasjonal handlingsplan for restaurering av vassdrag som forventes vedtatt i 2026. Begrunnelse for tiltakene er nærmere beskrevet i kapittelet om vannforvaltning.

Myr og våtmark: 30 mill.

Myr og torvmark, «peatlands», utgjør tre prosent av landjorda, men ødelagte myr- og torvmarksområder står for nesten fem prosent av de årlige, globale menneskeskapte klimagassutslippene. Skal verdenssamfunnet nå klimamålene fra Parisavtalen, må mye mer myr restaureres. Myrrestaurering er ikke bare viktig for å nå klimamålene, men bidrar også til naturbaserte løsninger på konsekvenser av klimaendringer – og ikke minst er myrrestaurering viktig for å stanse tapet av naturmangfold. Plan for restaurering av våtmark i Norge (2021-2025) må evalueres, oppdateres og inngå i en helhetlig plan for naturrestaurering i Norge. Fordi gjenoppbygging av torvlag tar svært lang tid er det viktig at effekten av tiltakene overvåkes systematisk og langsiktig.

Marint: Istandsette og restaurere Oslo- og Porsangerfjorden: 87 mill.

Havforskningsinstituttet og Porsanger kommune er i gang med et prosjekt for å gjenoppbygge kyststorskestammen og økosystemene i Porsangerfjorden. Dette er et helhetlig restaureringsprosjekt som inkluderer reetablering av gyting, oppbygging av tareskog på kunstige rev og etablering av bevaringsområder med fiskebegrensing (MPA). Feltforsøk viser allerede lovende resultater, men det er nå behov for statlig støtte til fullskala gjennomføring og oppskalering. Prosjektet har stort overføringspotensial til andre fjorder og kan

danne grunnlag for en ny norsk næring innen marin restaurering, samtidig som det bidrar til økt fiskeriproduksjon, naturmangfold og karbonopptak.

[Miljødirektoratets rapport for 2023-2024 om gjennomføring av helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden](#) viser at arbeidet med å redusere belastningen er mer samordnet og på noen områder forsterket, men det overordnede bildet er at det går for sakte. Det er lite sannsynlig at målene om en ren og rik fjord vil nås innen 2026 i tråd med gjeldende plan. Den nye tiltaksplanen for Oslofjorden som skal legges frem i 2026 må svare på dette ved å tydeliggjøre prioriteringene med konkrete mål og en plan for oppfølging. I tillegg må det settes av økte midler til å iverksette tiltakene. I budsjettforliket for 2026 ble det satt av 97,5 mill. kr til naturrestaurering og tiltak for Oslofjorden. I 2026 mottok Miljødirektoratet over 200 søknader med en samlet søknadssum på nesten 400 millioner kroner som viser at det er stort potensiale for å oppskalere ordningen. I tillegg må midler fra tilskuddsordningen øremerkes fiskere i Oslofjorden. Tiltakene i Oslofjorden må adressere et økende antall fremmedarter, truede arter og naturtyper. Ifølge Miljødirektoratets tilstandsrapport for Oslofjorden fra 2025 har fjorden registrert 31 av Norges 44 fremmede marine arter. 83 arter i Oslofjorden truet, inkludert storskate og fiskemåke, med habitatforringelse og klimaendringer som hovedtrusler. Seks naturtyper i Oslofjorden er rødlistet, med risiko for å gå tapt hvis dagens forhold vedvarer.

Kulturlandskap: 50 mill.

Regjeringen må sikre økning i øremerkete midler til restaurering av kulturlandskap under Regionalt Miljøprogram (RMP) og SMIL-ordningen. Se mer om dette i kapittelet God økologisk tilstand i økosystemene.

Forslag til anmodningsvedtak naturrestaurering:

- Stortinget ber regjeringen sette et nasjonalt mål om å restaurere 30 prosent av forringet og ødelagt natur innen 2030.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2027 vedta etablering av et nasjonalt, offentlig organ for naturrestaurering som sikrer koordinering og gjennomføring av restaurering av natur i Norge.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2027 utarbeide en forpliktende, tverrsektoriell plan for restaurering for å nå målet om restaurering av 30 prosent av forringet natur i Norge innen 2030.
- Stortinget ber regjeringen om å gjøre en systematisk gjennomgang av norsk rett med tanke på naturrestaurering, for eksempel som en del av oppfølging av Naturavtalen.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2027 gjennomføre endringer i plan- og bygningsloven for å få eget arealformål til naturrestaurering, slik at kommunene kan planlegge bedre og natur kan restaureres på privat grunn (gjennom ekspropriasjon) og sikres mot ny ødeleggelse.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2027 endre opprette hjemmel i plan – og bygningsloven slik at kommunene kan stille rekkefølgekrav om økologisk kompensasjon, i tilfeller der planer vil føre til nedbygging av natur.
- Stortinget ber regjeringen utrede hvordan målet om 30 prosent naturrestaurering kan bli juridisk bindende, og i hvilke lover det må forankres.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2027 å utrede innretning av et nytt restaureringsfond, som skal bidra til å planlegge og gjennomføre store prosjekter med sikkerhet for finansiering over flere år.
- Stortinget ber regjeringen utrede hva det vil koste å nå 30 prosent-målet om naturrestaurering i Norge.

Vern – økologiske festninger mot klimaendringene

Vern	Økning mill. kr
Marint vern	30
Vern av Norges viktigste fugleområder IBA	8
Skogvern	1448
Kunnskapsgrunnlag, verneplaner og skjøtsel	38
Sum	1524

Effektivt, representativt og sammenhengende vern av store nok områder er nødvendig for å sikre at norsk natur kan håndtere de kommende klimaendringene. FNs klimapanel anbefaler bevaring av mellom 30 og 50 prosent av jordas arealer på land, til havs og i ferskvann, og Naturavtalen setter mål om 30 prosent bevaring.

For å nå 30 prosent effektivt og representativ bevaring på land og i hav i tråd med mål 3 i Naturavtalen, er det i lavlandet, langs kysten og til havs hovedandelen av fremtidig vern må skje, fordi denne naturen huser de mest artsrike og sårbare områdene og er sterkt underrepresentert i det vi har vernet så langt. I tillegg til å øke takten på frivillig skogvernbasert på hva som tilbys fra skogeiere, er det nødvendig å utvide verktøykassen til å se hvordan en kan knytte naturvernområder sammen i beskytta korridorer i landskapet. For hav og kyst er havnasjonen Norge enda dårligere stilt, med rundt 4,5 prosent av våre marine områder i nasjonalpark eller marine verneområder.

Et sentralt premiss for at vern skal bidra til å øke naturmangfoldet og sikre robuste økosystemer, er at verneområdene er lite preget av menneskelig aktivitet. I havet er fiskeri en viktigere faktor enn noe annet. Naturpanelet satte fiskeri som hovedårsak til sterk endring av marine økosystemer. At det drives aktivt fiske og tråling i store deler av de marine verneområdene, undergraver vernet, og må endres. På land drives det jakt i alle verneområder. Det må utredes, med sikte på å innføre, større jaktfrie nasjonalparker, helst med permanente bestander av de store rovpattedyrene.

Marint vern: nettverk av effektive marine verneområder

Kap. 1420, post 32. Økes med **30 mill.** øremerket gjennomføring av nasjonal marin verneplan og utredningskapasitet for nye marine verneområder.

De fleste bosetninger langs norskekysten hadde ikke eksistert om ikke havet og fisket hadde vært en så stabil kilde til mat og inntekt. De siste 20 årene har det vært en dramatisk nedgang i bestandene av ulike fiskearter langs kysten og det er nødvendig med mer treffende tiltak for å bygge opp bestandene. Internasjonal forskning på marint vern og [20 års forskning på hummerfredningsområder](#) i Norge - såkalte «no take-zones» (fiskerifrie soner) viser den enorme effekten i området til å gjenreise økologisk funksjon og produksjon når fiske fjernes eller begrenses.

Norge bør forplikte seg til å verne 30 prosent av våre havområder i tråd med Naturavtalen. Stortinget har vedtatt en plan for marine verneområder, men arbeidet med å etablere nye marine verneområder går ekstremt sakte. I tillegg er det, ifølge Havforskningsinstituttet, manglende dokumentasjon av verneformål, manglende oppfølging for å dokumentere effekter av vern, samt for få verneområder med strengt vern med forbud mot fiske. Det er forventet at det vil komme en oppdatert marin verneplan i 2027. Planen må sikres en robust finansiering.

Havforskningsinstituttets rapport om norske verneområder i 2020 fastslo at Norge både feilrapporterer vernestatus til FN og at vi mangler kunnskap om effekten av norske verneområder. Mange norske marine verneområder fremstår derfor som «papiroparker». Både nasjonal og internasjonal forskning er tydelig på at sterkt vern av store områder har best effekt på naturmangfold og økosystemtjenester. Det trengs derfor en gjennomgang av dagens marine verneområders effekt på naturmangfoldet for å sikre at vernet faktisk verner om havnatur, både i eksisterende og planlagte marine verneområder. Som en del av dette bør det utredes hvordan marine vernetiltak kan overvåkes gjennom tiltaksovervåking for å sikre at tiltakene faktisk har en positiv effekt på bestander, naturmangfold, og økosystemfunksjoner og -tjenester. Marint vern er også et viktig forvaltningsverktøy for å sikre trygge oppvekstområder og tilgang på næringsrik mat for toppredatorer som sjøfugl. Sjøfugl bør derfor brukes som effektmål-art i marine verneplaner.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen innføre tråleforbud i alle marine nasjonalparker og verneområder
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2027 legge frem en oppdatert marin verneplan for å nå 30 prosent-målet.
- Stortinget ber regjeringen gjennomgå verneforskriftene for de marine verneområdene for å sikre effektivt vern i tråd med de strengeste IUCN-kriteriene.
- Stortinget ber regjeringen utrede tiltaksovervåking for marine vernetiltak.

- Stortinget ber regjeringen om å utrede hvordan marint vern som forvaltningsverktøy kan bidra til å forbedre situasjonen for sjøfugl og hvordan sjøfugl kan brukes som effektmål-art i marine verneplaner.

Vern av Norges viktigste fugleområder IBA

Kap.1400, Post 01. Økes med **2 mill.** til "kapasitetsbygging marint vern og IBA".

Kap.1420, Post 01. Økes med **6 mill.** til "kapasitetsbygging marint vern og IBA" og styrket kapasitet til gjennomføring/oppfølging av marine verneplaner hos Miljødirektoratet og statsforvalterembetene.

Rundt en tredjedel av Norges fuglearter er i tilbakegang, og nedbygging av naturen og andre arealendringer er den viktigste trusselen. Et grep for å snu utviklingen er at viktige fugleområder i Norge, kalt Important Bird Areas (IBA), bevares. Snaut halvparten av de norske IBA-ene er vernet i sin helhet, mens mange er bare delvis vernet og noen ikke i det hele tatt. Dessverre viste NORKARTS rapport om [planlagt utbygging](#) fra 2025 at 47 km² av IBA-områdene overlapper med kommunenes utbyggingsplaner. Utbyggingsplaner etter sektorlovverk, for eksempel energi og skogsbilvei, er ikke inkludert.

IBA inngår i et stort internasjonalt nettverk av 13 000 globalt viktige områder for fugler og naturmangfold. Det finnes 97 slike områder i Norge – inkludert 17 IBA på Svalbard og Jan Mayen. I tillegg til de viktige funksjonene områdene har for fugler (mattilgang, rasteplass og hekkeplass m.m.), er betydningen for annet naturmangfold også viktig. Identifisering av IBA er solid forankret i faglige vurderinger, og gir et godt grunnlag for bevaring og forvaltning av våre viktigste fugleområder.

Sabima mener Miljødirektoratet må gjennomgå de norske IBA-ene, og starte opp verneprosesser for de som ikke er vernet og der vern er et mulig. Det vil kreve arbeidskapasitet hos både Miljødirektoratet, statsforvalterne og i Klima- og miljødepartementet for å gjøre utredninger samt gjennomføre de nødvendige prosessene.

Forslag til anmodningsvedtak

- Stortinget ber regjeringen utrede hvordan IBA-områdene kan vernes gjennom naturmangfoldloven, herunder hvordan adaptiv forvaltning kan integreres.

Skogvern

Kap. 1420, post 32. Økes med **1444 mill.** til frivillig vern av skog

Kap. 1420, post 01. Økes med **4 mill.** til «kapasitetsbygging skogvern» hos Miljødirektoratet og statsforvalterembetene.

Halvparten av de trua artene i Norge lever i skog, og et regjeringsinitiert utvalg har konkludert med at [økologisk tilstand i skog er vesentlig lavere enn målsettingen](#). Den dårlige økologiske tilstanden skyldes i all hovedsak skogbruk. Stortingets vedtatte mål om skogvern gjelder en *liten* del – bare 10 prosent. På resten av skogarealene skal det drives et regningssvarende skogbruk som høster av den fornybare ressursen, innenfor rimelige miljøkrav.

Frivillig skogvern er nødvendig for bevaring av naturmangfold, og et tiltak det er bred støtte for. Prosessene bør være forutsigbare og bevilgningene stabile på et høyt nivå. Den foreslåtte bevilgningen i Prop. 1 S 2026 på 356 mill. ville ikke utløst vesentlig nytt vern, kun dekket allerede vernede områder som Østmarka nasjonalpark. Heldigvis forhandlet regjeringens budsjettpartnere inn en økning på 1 mrd. I sum inneholdt budsjettforliket for 2026 et totalbeløp på 1,356 mrd, hvorav 1 mrd ble lagt på 2025-budsjettet. Finansdepartementet opplyser at om Stortingsvedtaket om 10% skogvern skal nås innen 2030 vil det kreve årlige bevilgninger på 3,5 mrd. Avviklingen i Norge er nå rekordhøy, og det er fare for at de siste verdifulle naturskogene forsvinner. Sabima foreslår en opptrappingsplan for å redde de siste naturskogene. Samlet bevilgning i 2027 bør ligge på 1,8 mrd., en økning på 1,444 mrd. fra 2026.

Flere hundre skogområder er tilbudt fra skogeiere og funnet å kvalifisere for vern, men står fortsatt på vent på grunn av mangel av penger og er dermed i fare for å bli hogd. Teknologisk utvikling og statlige subsidier f.eks til drift i vanskelig terreng og/eller økte tømmerpriser medfører at stadig flere områder er økonomisk lønnsomme

å hogge. NIBIO har beregnet at all skog som ikke er vernet eller avsatt som nøkkelbiotoper vil være flatehogd i løpet bare av 30 år. Den lettest tilgjengelige og rike gammelskogen i lavlandet, der vernebehovet er størst, vil forsvinne først.

Naturskogkartet som ble lansert i første versjon i 2025 gir en unik mulighet til å raskt og målrettet skalere opp frivillig vern av andelen skog som ikke er flatehogd etter 1940. Avhengig av kartleggingsmetodikk, varierer andelen som defineres som naturskog fra 2 prosent (mest naturskognær skog) til 40 prosent definert som skog etablert før 1940, som ikke har vært flatehogd. Det er en bekymring at kartfesting øker sjansen for at områdene blir avvirket, slik at det haster med å få på plass vern eller annen beskyttelse.

Det vil for øvrig også være mye annet som må gjøres innenfor skogbrukets rammer for å oppfylle det forventede internasjonale målet om totalt 30 prosent bevaring, altså legge føringer for hvordan vi ved siden av 10 prosent strengt vern skal sikre 20 prosent av skogen for biologisk mangfold i tråd med Naturavtalen.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen sikre en bred faglig gjennomgang prosessen for utvelgelse og avgrensning av skogområder som vernes for å sikre effektivt vern og at de mest verdifulle områdene vernes
- Stortinget ber regjeringen i løpet av budsjettåret 2027 avvikle ordningen med at staten betaler seg selv gjennom erstatningsutbetalinger for skogvern på statlig eid grunn ved på la selskapene bære tapet, eller bevilge annen erstatning.
- Stortinget ber regjeringen legge fram en konkret plan for hvordan målet om 10 prosent representativt skogvern skal nås, og en plan for hvordan vi skal sikre totalt 30 prosent bevaring av norsk skog i henhold til Naturavtalen.

Kunnskapsgrunnlag, verneplaner og skjøtsel

Kap. 1420, post 21. Økes med **6 mill.** øremerket kunnskapsgrunnlag for forvaltning av verneområder.

Kap. 1420, post 31. Økes med **10 mill.** til skjøtsel i verneområder.

Kap. 1420, post 32. Økes med **10 mill.** øremerket supplerende vern.

Kap. 1420, post 32. Økes med **10 mill.** til arbeid med ny nasjonalparkplan.

Kap. 1420, post 32. Økes med **2 mill.** øremerket nytt vern av myr.

Kunnskapsgrunnlag for forvaltning av verneområder: 6 mill.

Det har i ulike sammenhenger blitt pekt på at vi taper naturverdier også i verneområder, for vi mangler forvaltningsplaner og forvaltningstiltak. For eksempel kan noen verneområder ha verdier som er betinget av beiting eller slått, mens andre verneområder kan være truet av invaderende fremmede arter. Vi har i dag ikke tilstrekkelig kunnskap om tilstanden til de over 3000 verneområdene i Norge, kunnskap om hvor det er behov for tiltak, og i så fall hvilke tiltak som er nødvendig. Dette må utredes og settes i system. Det er naturlig at det i forbindelse med den første gjennomgangen av naturmeldingen som er planlagt i 2027 gjøres en nasjonal evaluering av verneområder i Norge med tanke på status, representativitet og hvor effektive de kan sies å være.

Skjøtsel i verneområder: 10 mill.

Verneverdiene i nesten en tredjedel av norske verneområder er truet av mangel på skjøtselstiltak, blant annet ifølge rapporter fra statsforvalterne. Dette kan dreie seg om bekjempelse av fremmede arter, skjøtsel av artsrikt kulturlandskap og restaurering av forringede økosystemer.

Supplerende vern: 10 mill.

Per i dag har supplerende vern som formål å sikre representativitet. Samtidig har naturavtalen langt høyere ambisjoner og mål om effektivt vern i tillegg til representativitet. I 2019 oversendte Miljødirektoratet et forslag til KLD med områder for supplerende vern. Av de 1300 områdene som ble spilt inn av statsforvalterne, er det anbefalt 275 områder som skal bidra til et mer representativt vern av norsk natur. Det er uklart hva som er status for gjennomføring av verneprosessene, og hvordan forslaget bidrar til å oppnå nasjonale og internasjonale mål jf. ny naturavtale. Skog og marine områder er ikke omfattet av forslaget, og det er begrunnet med at det blir ivarettatt i andre verneprosesser som frivillig skogvern og marin nasjonal verneplan, se kapittel over. Som nevnt over bør det i forbindelse med nasjonal gjennomgang i 2027 gjøres en vurdering av

hvor vern i norsk natur må forsterkes for å være representativt, effektivt og i omfang svare til naturavtalens mål 3.

Nasjonalparker: 10 mill.

Vi trenger en supplerende nasjonalparkplan med forslag til nye nasjonalparker som kan sikre at et representativt utvalg av norsk natur vernes i tråd med våre internasjonale forpliktelser.

Vern av myr: 2 mill.

Kun 5 prosent av myrene våre er vernet, og det er nødvendig med økte ressurser til utredning og planlegging. I Finnmark finnes det fortsatt ingen verneplan for myr, men Miljødirektoratet foreslår at ni av områdene som ble foreslått i «verneplan for myrer og våtmarker i Finnmark» skal vernes som en del av supplerende vern. Det er stor mangel i vernedekningen for viktige myr- og våtmarkstyper som rikmyr, kilde og kildebekk, intakt lavlandsmyr, kystmyr, myr og våtmarker i kystnære områder, sumpskoger og generelt i pressområder. Det foreliggende forslaget til byggeforbud på myr vil tilsynelatende ikke erstatte behovet for vern og bør ikke forhindre fremdrift i pågående prosesser.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen evaluere effekt og representativitet i Norges verneområder på land og i havet og foreslå forsterkede mål og tiltak som sikrer at Norge leverer i tråd med Naturavtalens mål 3.

Fremmede skadelige arter

Kap. 1420, post 21. Økes med **35 mill.**, hvorav 5 mill. til utarbeidelse av spesifikke handlingsplaner for fremmede skadelige arter i kommuner og 30 mill. til oppdatering og gjennomføring av nasjonal tiltaksplan.

Kap. 1420, post 80. Tilskudd til tiltak for å ivareta natur økes med **40 mill.** Øremerket søknadsbasert tilskuddsordning for å bidra til gjennomføring av tiltaksplan for fremmede skadelige arter.

Total økning fremmede arter: 75 mill.

Fremmede arter er en av fem hovedtrusler mot verdens naturmangfold (IPBES 2019) og er et stort problem også i Norge. Fremmede arter konkurrerer om plass og andre ressurser med norske stedegne arter. De kan også spre sykdom eller være sykdom i seg selv, som almesyken eller greinedreper. Et av de viktigste og mest kostnadseffektive tiltakene for å hindre skader fra fremmede arter er tidlig innsats for å hindre at de introduseres og etableres. IPBES slo i 2023 fast at spredningen av fremmede arter aldri har vært større enn nå. Dette bør reflekteres med økt bevilgning av midler for å hindre at skadelige fremmede arter fører til mer tap av naturmangfold.

Artsdatabanken la frem sin fjerde risikovurdering av fremmede arter i 2023, og inkluderte flere dørstokkarter (arter som er på vei til å etablere seg) enn tidligere. Vista Analyse og NINA viste i 2014 viste at fremmede skadelige arter koster samfunnet 1,4 – 3,9 milliarder kroner årlig, en kostnad som vil fortsette å øke dersom dørstokkartene ikke stanses. Basert på hvor mye kostnadene har økt internasjonalt anslo en artikkel fra [NMBU](#) i 2026 at fremmede arter nå kan koste samfunnet opp mot 27 milliarder årlig.

Hvert år bruker kommuner og privatpersoner store summer på å bekjempe fremmede arter, men statens sentrale støtteordninger er omtrent ikke-eksisterende. Disse summene kommer i tillegg til kostnaden skadene fremmede arter gjør på land og i vann. For å hindre at nye fremmede skadelige arter etableres, trenger vi et overvåkningssystem der vi oppdager artene så tidlig som mulig, slik at det umiddelbart kan settes inn tiltak på tvers av sektorer.

Miljødirektoratet la i februar 2026 frem et forbud mot 102 fremmede arter som truer norsk naturmangfold. Det er svært viktig at KLD vedtar denne forskriften for å hindre økt etablering og spredning av fremmede arter.

I tillegg gikk tiltaksplanen for bekjempelse av fremmede skadelige organismer ut i 2025, og en ny tiltaksplan skal lages i løpet av 2026. Den må oppdateres og ta inn ny kunnskap slik at tiltakene er i tråd med situasjonen.

Tidlig innsats må gis høyere prioritet, samarbeidet med frivillige må styrkes og videreutvikles og det må legges til rette for flere fysiske tiltak som bekjemper fremmede skadelige arter. I tillegg er det behov for en tiltaksbase med oppdatert kunnskap som kommuner, statsforvaltere, næringsaktører og frivilligheten kan bruke. NINA sin evaluering av den utgåtte tiltaksplanen konkluderte med at det kreves betydelig mer ressurser i etatene og hos statsforvalterne for gjennomføring av tiltaksplanen. Dermed må det settes av økte midler før å kunne oppskalere arbeidet i den nye tiltaksperioden.

Fremmede plantearter er eksempler på arter som blir importert lovlig, og denne importen har vokst dramatisk siden 1990-tallet. Importen medfører også en økning i blindpassasjerer som fremmede frø, insekter, sopp, bakterier og virus som følger med de importerte planteartene. Import av planter og planteprodukter med høy risiko for økosystemer i Norge må fases ut og erstattes med produksjon i Norge. For å kunne hindre og oppdage blindpassasjerer som fører til store tap for naturen og matprodusenter, mener Sabima at sendinger med importerte planter må kontrolleres av sertifiserte kontrollører.

Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur - fremmede arter

Tilskuddsordningen for tiltak mot fremmede skadelige arter ble i 2025 inkludert i felles post for tilskudd til tiltak for natur. I 2025 hadde hele ordningen et budsjett på 55,2 millioner hvorav 5,6 millioner ble brukt på tiltak for fremmede arter. Overordnet budsjett er på samme nivå i 2026. NINA sin evaluering av tiltaksplanen for bekjempelse av fremmede skadelige organismer 2020-2025 viser at det trengs betydelig mer ressurser for å hindre etablering og spredning av fremmede arter. For å oppskalere den tidlige innsatsen mot fremmede arter bør tilskudd til å ivareta natur økes med 40 mill., øremerket tiltak mot fremmede arter.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen utrede oppskalering av norsk planteproduksjon til grøntarealer og privatbruk.
- Stortinget ber regjeringen om å vedta en beredskapsordning for tidlig varsling og konkrete planer for krisehåndtering ved oppdagelse av fremmede arter med stort invasjonspotensial.
- Stortinget ber regjeringen utrede lovgivning som krever karantene av fremmede arter og kontroll av fremmede plantearter av sertifiserte kontrollører.
- Stortinget ber regjeringen gi en redegjørelse for status på nasjonal tiltaksplan for bekjempelse av fremmede skadelige organismer årlig i forbindelse med statsbudsjettet.

God økologisk tilstand i økosystemene

Ved siden av vern og restaurering har Naturavtalen også krav om at i *all* natur skal tapet stanses og reverseres. I den forbindelse mener vi det er avgjørende med et nasjonalt mål om arealnøytralitet – null netto tap av natur, frem mot et mål om naturpositivitet, se nærmere omtale i kapitlet om arealbruk. For hvert økosystem er det ulike utfordringer, og i vårt innspill til statsbudsjett adresserer vi forslag til tiltak og som vil bidra til å bedre tilstanden for disse.

God økologisk tilstand	endring mill. kr
Skogbruk	-97
Vannforvaltning	139
Livet i havet	35
Myr og annen våtmark	44
Insekter og kulturlandskap	41
Sum	162

Miljøvennlig skogbruk

Kap. 1149, post 52. Gjennføre bevilgning på posten med **40 mill.** til en permanent tilskuddsordning til omlegging til fleraldersskogbruk.

Kap. 1410, post 21. Økes med **10 mill.** til videreutvikling av naturskogkartet

Kap. 1149, post 71. Tilskudd til verdiskapingstiltak i skogbruket; midler til skogsbilvegbygging **reduseres med 25 mill.**

Kap. 1149, post 73. Tilskudd til skog-, klima- og energitiltak: Av bevilgningen på 56 mill. **fjernes 47 mill.** mens tilskuddet på 9mill. til Skogfrøverket beholdes.

Kap. 1150, post 50. Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond (LUF). Posten **reduseres med 75 mill.** til veibygging og drift i bratt og vanskelig terreng.

Total endring til skogbruk -97 mill.

Kuttene vi foreslår i kap. 1149 og 1150 bør brukes til ny tilskuddsordning på omlegging til fleralderskogbruk, og restaurering av kulturlandskap gjennom SMIL og RMP-ordningene samt skogrestaurering, slik vi foreslår i restaureringskapittelet.

Vern er langt fra nok til å ta vare på det biologiske mangfoldet i skogen. Selv når Stortingets mål om 10 prosent vern er nådd, vil det meste av skogen *ikke* være vernet – og det er derfor avgjørende at skognæringen benytter mer naturvennlige metoder enn i dag og tar mer miljøhensyn. I Naturmeldingen la Regjeringen fram en «meny av tiltak for skog». Tiltakene er basert på rapporten «[Kunnskapsgrunnlag om økologisk tilstand i norsk skog og utredning av tiltak](#)» utarbeidet av Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet (2023). Sabima mener at flere av tiltakene som foreslås er viktige, men at det er behov for å legge til flere konkrete tiltak for å sikre den eldste og mest artsrike naturskogen mot hogst. Meny av tiltak i skog gir ikke anbefaling for prioritering og dimensjonering av de ulike tiltakene, og må etterfølges av politiske virkemidler og ressurser hvis de skal ha en positiv effekt på natur og klima.

Tilskudd til omlegging til fleralderskogbruk: 40 mill.

Erfaring fra andre land viser at det er en risiko for at norske skoger går fra å være karbonlager til karbonkilde. Velfungerende økosystemer er mer robuste i møte med klimaendringer. Monokulturer av ensaldret gran har lite biologisk mangfold, og er mer sårbare for klimaendringer. Omstilling til fleralderskogbruk kan kreve investering og mer kostbare tiltak i ensaldrede skoger. Vi mener derfor det bør opprettes en permanent tilskuddsordning til omlegging fra bestandsskogbruk til fleralderskogbruk i ensartet skog som er sårbar for klimaendringene. Dette vil gjøre skogbruket mer naturvennlig og gi lengre omløpstid (høyere hogstalter), som vil være bra for både naturmangfold og klima. En slik permanent tilskuddsordning vil være en videreføring av bevilgningen på 5 mill. til forsøk med fleralderskogbruk som kom i revidert nasjonalbudsjett for 2024.

Videreutvikling av naturskogkartet og: 10 mill

Skog er den naturtypen som inneholder flest rødlistearter, og de fleste av disse er knyttet til gammelskog. Kun en liten andel av skogen i Norge regnes som «biologisk gammel», og det er nødvendig å ta vare på denne skogen for å stanse tapet av biomangfold i norske skoger. I januar 2025 lanserte Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet naturskogkartet, som viser hvor i Norge det fremdeles er skog som ikke har vært flatehogd etter 1940, og grader av naturskognærhet innenfor dette.

Naturskogkartet er et uvurderlig grunnlag for å sikre bærekraftig forvaltning av skogen og et effektivt og representativt skogvern i fremtiden, men det er behov for videreutvikling og validering av kartene for å sikre at de blir så nyttige og presise som mulig. Feltvalidering bør gjennomføres og krever ressurser. Vi foreslår at å sette av 10 mill. kr. til dette i 2027.

Miljøfiendtlige subsidier: Kutt på til sammen 147 mill.

Det er dokumentert sammenfall mellom skog i bratt terreng og gammelskog med livsmiljøer som er viktige for trua arter. Skogsdrift i bratt og annet vanskelig tilgjengelig terreng kan derfor være miljøskadelig. Både OECD og Grønn skattekommisjon har påpekt at subsidiering av hogst i bratt terreng har negative miljøeffekter, og at disse burde fjernes. Det har siden 2010 vært en internasjonal målsetting i Aichi-mål 3 at miljøskadelige subsidier skulle fjernes innen 2020, og dette målet er vesentlig forsterket og kvantifisert i Naturavtalen. Sabima mener at inntil all naturskog er kartfestet og vernemålet nådd, må det ikke kunne gis tilskudd til hogst i bratt og vanskelig terreng av skog som ikke er åpenbar industriskog eller plantasjeskog, eller nye veier i veiløse områder. Vi mener tilskuddene til drift i bratt terreng og veibygging i skog må reduseres, og at gjenværende midler øremerkes vedlikehold av eksisterende veinett.

Det ble i 2015 igangsatt en ordning for angivelige klimatiltak i skog, som tettere planting ved foryngelse av skog, gjødsling i skog og skogplanteformidling. Sabima mener disse tiltakene har vesentlig negativ effekt på naturmangfold, og klimaeffektene er omstridt. Sabima mener derfor tilskuddene til disse tiltakene bør fjernes helt.

Sabima støtter likevel at det i sum gis betydelige subsidier til skogbruket i Norge, men at disse øremerkes tiltak for å gjøre skogbruket mer miljøvennlig gjennom mer natur- og miljøvennlige driftsformer og restaurering av forringede skogøkosystemer. Betydelige deler av kuttene vi foreslår i kap. 1149 og 1150, bør derfor heller brukes til tiltak som både er bra for klima og naturmangfold.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen revidere skogbruksloven og bærekraftsforskriften, for å stille strengere miljøkrav, styrke offentlig kontroll og gjøre det mulig å straffeforfølge grove brudd.
- Stortinget ber regjeringen innføre krav om naturkartlegging og dokumentasjon av naturverdier i områder som har høy sannsynlighet for naturskogs nærhet forut for hogst eller andre inngrep.
- Stortinget ber regjeringen foreslå tiltak for å beskytte områder kartlagt som naturskog mot hogst og nedbygging, fram til det er klargjort hvordan kartene skal brukes i forvaltning og drift.
- Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre meldeplikt til statsforvalteren i områder med naturskog.

Vannforvaltning

Kap. 1410, post 21. Miljødata. Økes med **20 mill.** til overvåking og kunnskapsinnhenting for vannmiljøet.

Kap. 1420, post 21. Spesielle driftsutgifter. Økes med **22 mill.** til økte statlige bidrag til vannregionene og vannområdekoordinatorer. **2 mill.** av disse midlene øremerkes vannkoordinatorstillingene for miljø- og friluftslivsorganisasjonene, lokalisert hos Sabima.

Kap. 1420, post 21. Spesielle driftsutgifter. Økes med **10 mill.** til Miljødirektoratet til forsterket oppfølging av vanndirektivet.

Kap. 1420, post 21. Spesielle driftsutgifter. Økes med **30 mill.** til Miljødirektoratet og statsforvalterne for å skjerpe utslippstillatelser og oppfølging av tiltak i Oslofjordplanen.

Kap. 1150, post 74, underpost 19. Økes med **30 mill.** for å styrke miljøtiltak i landbruket (vannmiljø).

Kap. 1150, post 74, underpost 19. Økes med **20 mill.** øremerket restaurering av kantvegetasjon langs vassdrag i jordbrukslandskap, samt kompensasjon for tapt dyrket areal, gjennom SMIL-ordningen (forhandles over jordbruksavtalen).

Totalt vannforvaltning 134 mill.

Vi foreslår også påplussinger til vannforvaltning i form av restaurering av forringede og ødelagte vannøkosystemer; se restaureringskapittelet for disse postene.

Vann er avgjørende for alt liv. Våre elver, innsjøer og bekker er levested for ferskvannsartene og er selv et mangfold av naturtyper. I tillegg byr de på utallige økosystemtjenester – som rent drikkevann, badevann, fiskemuligheter, flomdemping og fornybar energi. Vurderinger av miljøtilstanden i norske vannforekomster viser at en fjerdedel av våre elver, innsjøer og kystvann har moderat, dårlig eller meget dårlig tilstand. Her er det stort behov for tiltak for å bedre miljøtilstanden og nå målet om god økologisk tilstand i tråd med vannforskriften. Norge har en forpliktelse til å forebygge forringelse og oppnå minst **god økologisk og kjemisk tilstand** i overflatevann, og god kjemisk og kvantitativ tilstand i grunnvann innen 2027 og trenger forsterket innsats.

Øke kunnskapsgrunnlaget: 20 mill.

Kunnskapsgrunnlaget må styrkes betydelig for å fatte riktige beslutninger, og krever kontinuerlig vedlikehold og oppdatering – i tillegg til at miljøforbedrende tiltak som iverksettes må overvåkes. Et godt kunnskapsgrunnlag er en forutsetning for tiltaksviljen, og for at samfunnet skal vite hvilke tiltak vi må prioritere. Et godt kunnskapsgrunnlag er også nødvendig for at ulike aktører skal godta pålegg og krav. Dette er en forutsetning

for å oppnå målene i vannforskriften. Midlene til overvåkning og kunnskapsinnhenting bør øremerkes basisovervåking av vann, som koordineres av miljø- og sektormyndighetene.

God lokal forankring i kommunene – sikre lokale vannområde-koordinatorer: 22 mill.

For å gjennomføre vannforvaltningsplanene er koordinatorene i vannområdene en viktig ressurs. Tidligere kutt i midler til dette (kap. 1420 post 21) må rettes opp i for å sikre iverksetting av planene.

Det er bygget opp en solid demokratisk vannforvaltning i Norge. Vannområdene er sentrale i det operative lokale samarbeidet og vannområde-koordinatorer i de 105 vannområder har en nøkkelfunksjon for å sikre forankring og fremdrift på tiltak. Kommunene er ansvarlige for de fleste tiltakene i vannforvaltningsplanene. KLD har presisert kommunenes viktige rolle: «*For å sette kommunane i stand til å handtere denne viktige oppgåva bidrar departementet årleg med om lag 20 millionar for å sikre kommunane kompetanse på vassforvaltning, i form av koordinatorstillingar i vassområda. (...) Mange stader i landet har kommunane tatt imot dette tilbodet, og deltek i samfinansiering av koordinatorstillingane. Dette spleiselaget er eit tilbod alle kommunar kan sjå seg tent med å ta del i*». ([Presisering fra Klima- og miljødepartementet av kommunenes oppgaver og ansvar i vannforvaltningen, 27.04.21 - Vannportalen](#)). Sabima mener den statlige delfinansieringen av disse stillingene må opprettholdes og økes for å styrke kvalitet og redusere sårbarhet i vannforvaltningen lokalt.

Sabima mener det også er helt nødvendig å øremerke midler til sivilsamfunnets medvirkning i vannforvaltningsarbeidet, som er en forpliktelse Norge har etter Vanndirektivet. Dette har tidligere stått eksplisitt i budsjettet, men dette er endret til en henvisning om å søke tilskudd. Dette har ført til redusert bevilgning og uforutsigbar gjennomføring av denne forpliktelsen Norge har, og som miljø- og friluftslivsorganisasjonene skjønner på en svært kostnadseffektiv måte.

Forsterket oppfølging av vanndirektivet: 10 mill.

Som del av pågående dialog mellom Norge og EU er det fremkommet behov for justeringer på noen felt, blant annet i spørsmål om vannkraft som skal pålegges å gjennomføre standard naturforvaltningsvilkår. Det er forventet en lovendring i 2026 som innfører slike vilkår i all vannkraft. Nye vilkår må følges opp av undersøkelser og annen type operasjonalisering i forvaltningen. Vi foreslår at det bevilges midler til Miljødirektoratet som i samarbeid med NVE må forventes å følge opp beslutningen.

Ny tiltaksplan for Oslofjorden og vannmiljøtiltak i landbruket: 60 mill.

Det er fremdeles store vannmiljøutfordringer fra landbrukspåvirkning. Strukturendringer og endring i driftsformer har gitt store utfordringer for naturmangfoldet og økosystemtjenestene, spesielt for jordbrukspåvirket vann- og vassdragsnatur. Avrenning av næringsstoffer fører til eutrofi, oppblomstring av giftalger med mer som gjør vannet uegnet for både fiskebestander, bading og drikkevann. Landbrukssektoren har også påført mange vassdrag fysiske endringer som er med på å redusere leveområdene til mange arter og reduserer vassdragenes evne til å utføre økosystemtjenester, som vannrensing. Derfor må landbruket få kraftig økte ressurser til miljøtiltak. Tiltaksplanen for Oslofjorden skal oppdateres og gjøres gjeldende fra 2027. Det må sikres videreføring og forsterking av tiltak. Dette er nærmere beskrevet i kapittelet om naturrestaurering.

Oppretteholde og istandsette naturlige kantsoner langs vassdrag 25 mill.

Naturlige kantsoner er avgjørende for helsen til vassdrag og økosystemer. De fungerer som et skjold mot erosjon, filtrerer næringsstoffer og forurensning fra landbruk, gir leveområder for arter og demper flom. Samtidig bidrar kantsonene til klimatilpasning og biologisk mangfold.

De nasjonale føringene for vannforvaltningsarbeidet fastslår at opprettelse av kantsoner er relevant hvor kantsonen bidrar til å ivareta formålet med jordlova. De nasjonale føringene sier også at kantsonenes status i

større grad skal inkluderes i tilstandsvurderingen av vannforekomster i neste planperiode.

I 2026 ble ansvaret for å kontrollere kantsoneforvaltning overført fra NVE til statsforvalter. Statsforvalterne må tilføres ressurser til å gjennomføre nødvendig tilsyn og oppfølging i tråd med dette. I tillegg ber Sabima regjeringen om å prioritere finansiering av

1. Kompensasjonsordning for landbruksaktører som tilbakefører dyrket mark til naturlig kantvegetasjon langs vassdrag.
2. Finansiering av restaureringstiltak for naturlig sjiktet kantvegetasjon på landbruksarealer.

Landbruksaktiviteter har mange steder redusert bredden og kvaliteten på kantvegetasjonen, som har ført til alvorlige konsekvenser for både natur og samfunn. Restaurering av disse områdene er nødvendig for å oppfylle Norges forpliktelser under internasjonale avtaler som Naturavtalen og EUs vanndirektiv, samt for å sikre bærekraftig matproduksjon og klimatilpasning. En rettferdig kompensasjonsordning for tiltak som går ut over det som er pålagt kan være en nøkkel for å motivere landbruksaktører til å tilbakeføre dyrket mark til naturlig kantvegetasjon. Kompensasjonen vil bidra til å dekke tapte inntekter og gi økonomisk insentiv til å gjennomføre nødvendige tiltak.

Omfanget av kantsoner som trenger restaurering, er trolig stort. Restaurering av naturlige kantsoner må inkludere planting av busker og trær som passer til lokale forhold, og fjerning av fremmede arter.

Plassering av midlene under SMIL-ordningen (Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket) kan være en praktisk løsning, da denne allerede er godt etablert og målrettet mot miljøtiltak i landbruket og brukes til å støtte restaurering av kantsoner i flere kommuner.

Restaureringstiltak i vannforvaltningsplaner og nasjonal handlingsplan for vassdragsrestaurering 50 mill.

Vannforvaltningsplanene for årene 2022-2027 ble godkjent av regjeringen i oktober 2022. Det er gjort et omfattende arbeid på alle nivåer i norsk vannforvaltning, og svært mange tiltak ligger klare for gjennomføring, for å bedre tilstanden i vassdrag og kystområder som ennå ikke når miljømålene. Arbeidet med å bedre miljøtilstanden i norske vassdrag går hånd i hånd med Norges forpliktelser, ikke bare gjennom EUs vanndirektiv, men også Naturavtalen sitt krav om 30 prosent restaurering av forringede økosystemer. Gjennom vannforskriftsarbeidet har vannforvaltningen kommet langt med å få på plass økosystembasert forvaltning, og kunnskapsgrunnlaget er bedre enn for de fleste andre økosystemer. Norge vedtok i 2022 [Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag](#), og Nasjonal handlingsplan forventes å vedtas i 2026. De to siste årene har Miljødirektoratet kun hatt midler til å innvilge ca. 50% av de kvalifiserte søknadene om støtte til restaureringstiltak. Sabima mener derfor det bør komme en reell økning til restaureringstiltak. Kostnaden er lagt inn i kapittelet restaurering på post 1420.80

Statlige vannmiljøtiltak og vassdragsrestaurering 70 mill.

For å nå målet i Naturavtalen om å restaurere 30 prosent av forringet natur, og følge opp nasjonal strategi for vassdragsrestaurering er det nødvendig å sikre finansiering av store, flerårige restaureringsprosjekter i vann. Dette er også viktig for å følge opp Norges EØS-forpliktelser etter vanndirektivet, som forutsetter forbedring og restaurering av vassdrag der det trengs for å nå god økologisk tilstand innen 2027 og senest 2033. I tillegg bør vi matche EUs *Green Deal*, der naturmangfoldstrategien inneholder en plan for restaurering av Europas natur, med et konkret mål om å restaurere 25 000 km vassdrag innen 2030.

Strategien for vassdragsrestaurering legger vekt på at vi må gire opp fra små og kortsiktige restaureringsprosjekter til flerårige tverrsektorielle prosjekt for hele nedbørfelt. Ordningen må da bli overførbar (med tilsagnsfullmakter over flere år) og dekke både utredning/planlegging, gjennomføring og oppfølging/evaluering. Alt dette tilsier at et stort finansieringsbehov for 2027 som så gradvis må økes for å nå restaureringsmålene i 2030 og vanndirektivets mål i 2033. Kostnaden er lagt i kapittelet restaurering på post 1420.21

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen utarbeide planer som sikrer at vi når målet om restaurering av 30 prosent av forringet vassdragsnatur, i tråd med Naturavtalen.
- Stortinget ber regjeringen bidra til bærekraften i norsk vannkraftproduksjon, ved å be NVE og Miljødirektoratet å sikre umiddelbar operasjonalisering av standard naturforvaltningsvilkår for all vannkraft.
- Stortinget ber regjeringen sikre sivilsamfunnets viktige medvirkning i det regionale vannforvaltningsarbeidet, inkludert miljø- og friluftslivsorganisasjonens vannkoordinatorstillinger.
- Stortinget ber regjeringen utrede en lovendring og/eller forskrift som innfører byggeforbud innenfor de sonene som omfattes av NVE sitt aktsomhetskart for flom, som også sikrer bevaring og restauring av naturlig kantvegetasjon langs vassdrag.

Livet i havet

Kap. 1410, post 23. Økes med **7 mill.** øremerket MAREANO og intensivert kartlegging av særlig verdifulle og sårbare marine områder (SVOer)

Kap. 1420, post 21. Økes med **8 mill.** til å utrede tiltaksovervåking av marine vernetiltak, inkludert marint vern som forvaltningsverktøy for bevaring av sjøfugl.

Kap. 1420, post 80. Økes med **10 mill.** øremerket ny tilskuddsordning for tiltak for å bedre tilstanden for sjøfugler.

Kap. 1850, post 21. Økes med **10 mill.** til ytterligere naturkartlegging havvind.

Totalt livet i havet 35 mill.

Vi foreslår også midler til restaurering, forskning og marint vern i andre kapitler.

Tilstanden i de marine økosystemene i Norge gjennomgår store endringer på grunn av global oppvarming, næringstilførsel og havforsuring. Resultatet er inntog av sørlige, varmekjære arter og endringer i primærproduksjon. Det står også svært dårlig til med mange sjøfugler og visse fiskebestander. Tareskog og ålegraseng er naturtyper i tilbakegang, og flere korallforekomster er truet. Nordsjøen, Skagerrak, Oslofjorden, og enkelte andre fjordsystemer, har en uholdbar dårlig miljøtilstand, og Barentshavet er i ferd med å miste sitt arktiske preg. I tillegg er det et enormt press fra aktiviteter som havvind, fiskeri, mineralutvinning og fortsatt oljeleting. Derfor er det presserende at vi får en økosystembasert marin arealplanlegging. For god marin arealplanlegging er det nødvendig med godt kunnskapsgrunnlag, og det der derfor viktig med økt innsats på naturkartlegging i marine områder.

I tilknytning til arbeid med havvind ble det i 2026 gitt 70 millioner til blant annet innhenting av kunnskap om effektene havvind kan ha på natur og miljø i utlyste havvindområder. Dette arbeidet må også fortsette, og intensiveres framover. Kartlegginge bør inkludere områder som er aktuelle for havvind, men ikke utlyst enda. I en del av det arbeidet ble det i 2026 i tillegg gitt 30 millioner til SEAPOPOP og SEATRACK for kartlegging av sjøfugl i nettopp slike områder. Regjeringen må også fortsette med å bevilge penger til forskingsrådet (kap. 1850, post 73) for å sette kunnskapshull knyttet til havvind og påvirkning på natur og miljø.

Mareano kartlegger dybde, bunnforhold, biologisk mangfold, naturtyper og forurensning i sedimentene i norske kyst- og havområder. Havforskningsinstituttet, Norges geologiske undersøkelse og Kartverket gjør den daglige driften, og er ledet av Miljødirektoratet. [Mareano](#) bygger bro mellom sektorer og forvaltningsnivåer og gir samfunnet viktig kunnskap om forvaltning og utvikling av kystsonen. Kartlegging av norske havområder og spesielt særlige verdifulle og sårbare områder (SVO) er viktig inn i arbeidet med oppdatering og revisjon av havforvaltningsplanene. Mareano trenger økte midler til å intensivere dette arbeidet.

Handlingsplan og tiltak for sjøfugl: Sjøfuglene sliter både i Norge og globalt, og som en følge av våre inngrep i marine økosystemer, overhøsting og klimagassutslipp, mangler sjøfugl trygge hekkeplasser og tilgang på næringsrik mat. [Handlingsplanen for sjøfugl](#) ble lansert januar 2025, men til tross for at prosessen har tatt svært lang tid, var tiltakene svake og løsninger som marint vern var ikke nevnt selv om bevaringstiltak er viktige for å nettopp trygge hekkeplasser, oppvekstområder, migrasjonsruter og sikre nok tilgang på mat. Det er fortsatt viktig å innhente kunnskap om sjøfuglarter som per i dag ikke er en del av SEAPOPOP-programmet og kartlegge globalt viktige sjøfuglområder i norske kyst- og havområder. I tillegg er det behov for økte ressurser til *tolkning* av SEAPOPOP-dataene – som nå lider under at en stigende andel av midlene går til feltarbeidet på

grunn av økte kostnader. Men i tillegg til å fortsette eksisterende overvåking av sjøfuglbestander i Norge gjennom SEAPOP og SEATRACK, trenger sjøfuglene nå politisk vilje til handling. Basert på det vi allerede vet om sjøfuglenes trusselbilde, fra norsk og internasjonal forskning, er det en rekke tiltak som kan iverksettes, styrkes og gjennomføres for sjøfugl via blant annet tilskuddsordninger.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen om å utrede hvordan marine verneområder inkludert sjøfuglreservater og supplerende vern kan benyttes som en del av løsningen på bedre situasjonen for sjøfugl.
- Stortinget ber regjeringen om å utrede hvordan fiskerier og fritidsfiske påvirker norske sjøfuglbestander og hvilke tiltak som bør iverksettes for å sikre sjøfuglenes tilgang på næringsrik mat langs kysten og til havs.

Myr og annen våtmark

Kap. 1410, post 21 Miljødata. Økes med **25 mill.** øremerket midler til kartlegging og overvåking i våtmark.

Kap. 1410, post 73. Økes med **8 mill.** øremerket forskningsmidler til utvikling av alternativer til torv.

Kap. 1420, post 21. Økes med **2 mill.** til arbeid med ny tiltaksplan og naturstrategi for våtmark.

Kap. 1420, post 80. Økes med **8 mill.** til tilskudd for å spre kunnskap til privatforbrukere og offentlige innkjøpere om ulempene ved å bruke torv i hagejord og om miljøvennlige alternativer til torv, inkludert kompostering.

Kap.1600, post 01. Økes med **1 mill.** For å tilrettelegge for miljøavgift på bruk av torv.

Totalt myr og annen våtmark **44 mill.**

Vi foreslår i tillegg påplussing til restaurering av myr og våtmark, omtalt i restaureringskapittelet, samt økning til vern av myr og våtmark, omtalt under kapitlet om vern.

Myr og våtmark er levestedet og matfatet til et stort og spesialisert mangfold av arter. Myrer fungerer som barrierer mot skogbrann, lagrer enorme mengder med karbon og kan dempe flom. Minst en tredel av all myr under skoggrensa i Norge er ødelagt, og fortsatt ødelegges store arealer med myr årlig, blant annet til veier, hyttebyer, drenering for utbygging, jordbruk og skogbruk og utvinning av torv til dyrkingsmedier og jordforbedringsmidler. Drenert myr og torvmark står for fire prosent av de menneskeskapte klimagassutslippene årlig globalt, og utslipp fra ødelagt myr i Norge kan tilsvare hele 10 prosent av de årlige norske utslippene.

I lys av dette bad Stortinget regjeringen om å «*legge frem forslag om forbud mot nedbygging av myr til utbyggingsformål i løpet av 2023. Det skal utredes mulige dispensasjoner fra forbudet for å ta vare på andre arealer med høy verdi og utbygging av samfunnskritisk infrastruktur. Målet er at forbudet reelt sett skal redusere nedbyggingen av myr*». Miljødirektoratet oversendte sitt forslag til forbud mot nedbygging av myr samme år, men i starten av 2026 er et forbud fortsatt ikke innført. Sabima er tvilende til om byggeforbudet i den formen som har vært på høring vil oppfylle Stortingets forventede effekt og har gitt innspill til hvordan det kan forsterkes. Et forbud må innføres og etterlevelsen må følges opp.

Styrke kunnskapsgrunnlaget for myr

Datagrunnlaget om våtmark har mangler, som påpekt i «Naturstrategi for våtmark» er det behov for økt overvåking av arter som lever på myr og våtmark. I Miljødirektoratets faglige grunnlag for en strategi for å hindre nedbygging av myr anbefaler de følgende:

- 1) Bedre kunnskap om myrdybde og forekomst av ulike myrtyper
- 2) Bevisstgjøring rundt effektene av nedbygging er viktig for å øke interessen for, og evnen til, å unngå nedbygging av myr og torvmark.
- 3) Kunnskap om planlagt nedbygging.

Ny tiltaksplan og naturstrategi for våtmark

Plan for restaurering av våtmark i Norge bør evalueres og oppdateres i 2026 og følges opp av nye tiltak (se også under kapitlet restaurering). Det må i tillegg planlegges for en gjennomgang og oppdatering av naturstrategien i lys av ny kunnskap, innføring av nye virkemidler og nasjonale forpliktelser.

Utfasing av torv i jordprodukter til privatmarkedet og proffmarkedet

Utvinning av torv fra myrer er ikke bærekraftig, og det er innført et forbud mot nye torvuttak. Dette stanser allikevel ikke virksomheten og det er behov for flere virkemidler. Ved torvuttak dreneres myra som dermed ødelegges. Som oftest er det de sterkt trua høgmyrene som er utsatt for torvtekt. Torv er ikke en fornybar ressurs i menneskelig perspektiv. Å bruke torv som jordforbedringsprodukter og vekstmedier må ta slutt, og vi må sørge for at ikke torv blir brukt til andre formål, som brensel. Det er svært viktig at torv fra myrer i Norge ikke erstattes av importert torv, som kommer fra ødelagte myrer i f.eks. Sverige eller Litauen.

Regjeringen må sette en sluttdato for torv i vekstmedier og jordforbedringsmaterialer snarest. I dag finnes det miljøvennlige alternativer til torv, i tillegg er det et stort potensial for kompostering av mat- og hageavfall, noe som også bidrar positivt til sirkulærøkonomien. Det må i tillegg settes en sluttdato for bruk av torv i gartner næringen og bevilges tilstrekkelig midler til utvikling av miljøvennlige alternativer. Andre europeiske land forsøker også å finne alternativer til torv, og Sabima mener at internasjonalt samarbeid er viktig.

Finansdepartementet: Innføring av miljøavgift på klimagassutslipp på bruken av torv

En miljøavgift på bruk av torv vil være et ryddig grep som synliggjør de egentlige kostnadene ved torvutvinning – både naturinngrepene og klimagassutslippene. En miljøavgift vil fungere som et insentiv for å utvikle og bruke miljøvennlig alternativ til torv. Samtidig vil en avgift bidra til mer forutsigbarhet og en mer rettferdig konkurransesituasjon for bedrifter som utvikler og selger alternativer til torv. Torv er per i dag så billig, at hagesentre bruker tilbud på torv som lokkemiddel for å få kunder inn i butikkene. Med et forbud mot nye torvuttak, kan en se for seg at importen av torv fra land som Sverige og Estland øker. En miljøavgift på bruken av torv vil sikre at det ikke blir forskjell på om torven kommer fra norske eller utenlandske kilder.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen utarbeide en ny tiltaksplan og naturstrategi for våtmark innen 2027.
- Stortinget ber regjeringen stille krav til kommunene om å rapportere på dispensasjoner fra forbud mot nedbygging av myr, nedbygd myr og restaurert myr gjennom KOSTRA innen statsbudsjettet for 2027.
- Stortinget ber regjeringen utrede og innføre miljøavgift på bruken av torv innen statsbudsjettet for 2027.

Insekter og kulturlandskap

Kap. 1150, post 50. Utvalgte kulturlandskap i jordbruk og verdensarvområder. Økes med **3 mill.** til gjennomføring av pollinatorstrategien og **10 mill.** til økt satsing på utvalgte kulturlandskap. Totalt **13 mill.** (forhandles over jordbruksavtalen).

Kap. 1150, post 77.12 Utviklingstiltak. Underpost 77.12 Tilskott til frøavl m.m. Økes med **2 mill.** til NIBIOs arbeid med pollinatorvennlige naturfrøblandinger.

Kap. 1410, post 21. Miljødata Økes med **6 mill.** øremerket en gradvis oppskalering til fullskala insektovervåkning og overvåking av humler og dagsommerfugler over hele landet.

Kap. 1420, post 80. Tilskott til tiltak for å ta vare på natur. Økes med **5 mill.** øremerket økte tilskudd til ville pollinerende insekter.

Kap. 1420, post 21. Spesielle driftsutgifter. Gjennomføring av tiltaksplan for ville pollinerende insekter. Økes med **3 mill.**

Kap. 1429, post 76. Tilskudd til utvalgte kulturlandskap i jordbruket og kulturlandskap i verdensarvområder. Økes med **12 mill.** øremerket tilskudd til utvalgte kulturlandskap.

Totalt insekter og kulturlandskap **41 mill.**

Vi foreslår også flere påplussinger til restaurering av kulturlandskap gjennom Landbrukets utviklingsfond (LUF). Øremerket gjennom SMIL og RMP, se kapitelet om restaurering.

En tredjedel av de ville biene står i fare for å dø ut i Norge. Biene, som inkluderer humlene, er våre viktigste pollinatorer. Jordbruk med et rikt kulturlandskap er den viktigste måten å ta vare på våre ville pollinatorer på. Dette må gjøres gjennom flere tiltak. Insentivordningene rettet mot kulturlandskapet bør gjennom

presiseringer i budsjettproposisjonen også i større grad rettes mot det artsrike kulturlandskapet. Det vil også bidra til å sikre drift i hele landet, variert bruksstruktur, utmarksbeite på de artsrike arealene og setring.

Da ordningen med utvalgte kulturlandskap ble opprettet i 2009, var målet at den skulle omfatte 100 områder. Det var god økning de første årene, men ordningen har nå stagnert på bare 51 områder. Ordningen finansieres både over landbruksoppkjøret og i KLDs budsjett. Ordningene er bredt innrettet og oversøkningen er stor. I 2025 ble tilskuddet i KLDs budsjett flyttet til kap. 1429, post 76. Det var ingen justeringer av posten i 2026. For å sikre og restaurere natur- og kulturverdiene i de utpekte områdene og etablering av nye områder, må bevilgningene økes over både KLDs og LMDs budsjetter. Bevilgningene må økes for nå målet om å etablere 100 områder. Dette vil åpne for variasjon i type område, samt geografisk spredning. De utvalgte kulturlandskapene er viktige i seg selv for å bevare verdifulle områder, men de er også viktige som «laboratorier» for å få testet ut mer mangfoldig og naturvennlig jordbruksdrift og -forvaltning.

Vi har stor kunnskapsmangel om insekter, inkludert pollinerende insekter. Vi trenger å dokumentere og forstå endringer i insektbestander over tid, slik at vi kan oppdage tap av naturmangfold og sette inn riktige tiltak. Kunnskapshullet må tettes gjennom kartleggings- og forskningsmidler. NINA utarbeidet på oppdrag fra Miljødirektoratet en behovsanalyse og forslag til overvåkningsprogram i 2019 og det er etablert et nettverk av overvåkingsflater som insektovervåking på semi-naturlig mark og skog som gradvis er utviklet til å dekke flere regioner. Fra 2024 finnes det overvåkingsflater på seminaturlig mark i hele landet og i skog på Østlandet. Et viktig steg i videreutviklingen ville være overvåking av skog i andre deler av landet. Det gjennomføres også et overvåkingsprogram for humler og dagsommerfugler som fra 2025 gjennomføres i fem regioner. Prosjektet leverer viktige data til Naturindeks for Norge, som ledes av Miljødirektoratet. Der brukes dag-sommerfugler og humler som indikatorer for hovedøkosystemene åpent lavland og skog. For å få maksimal uttelling av disse to forskningsprogrammene bør de utvides til hele landet og til flere naturtyper/økosystemer. Det må derfor sikres en tilstrekkelig og forutsigbar finansiering for prosjektene. Fullskala insektovervåking antas å koste omtrent 20 millioner i året. En økning på 6 millioner vil bidra til at ordningen kan utvides på en forsvarlig måte.

Som oppfølging av [Nasjonal pollinatorstrategi](#) er det utarbeidet en [tiltaksplan for ville pollinerende insekter](#) (2021–2028). Det er stort behov for midler til å gjennomføre tiltaksplanen for å oppnå en bedret situasjon for insektene. Tilskuddsposten for ville pollinerende insekter ble opprettet i 2018 og skulle bidra til å sikre og bedre leveområdene for ville pollinerende insekter. I 2024 ble det delt ut 3 millioner kroner, men det omsøkte beløpet var nesten tre ganger så høyt, og det er behov for å øke potten. Tiltaksplanen skal sikre levedyktige bestander av villbier og andre pollinerende insekter. Den er tverrsektoriell, men det overordnede ansvaret for implementering er lagt til Klima- og miljødepartementet. I 2025 ble den øremerkede tilskuddsposten til ville pollinerende insekter inkludert i den sammenslåtte posten Tilskudd til å ta vare på natur. Sabima etterspør tydelige føringer fra Miljødirektoratet knyttet til ordningen slik at tiltaksplanen implementeres i alle sektorer og i hele landet etter hensikten.

Det er i løpet av de siste årene utviklet artsrike og stedegne norske frøblandinger som bør ut i et større marked både i hager, i blomsterstriper langs vei og i landbruket. NIBIO har fortsatt behov for øremerkede midler til utvikling og produksjon av ulike frøblandinger samt for rådgivning og synliggjøring av frøblandingen. I tråd med intensjonene i Naturmangfoldloven bør det også legges føringer fra regjeringen om bruk av stedegne naturengfrø i tilsåing.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen legge føringer for bruk av stedegne naturengfrø i tilsåing i byggeprosjekter innen 2026.
- Stortinget ber regjeringen sørge for at det i alle offentlige anskaffelser av grøntanlegg vurderes å etablere pollinatorvennlige arealer og prioriteres bruk av norskproduserte naturengfrø til dette.
- Stortinget etterspør forsterkede ambisjoner fra samtlige relevante departementer i oppfølging av målsetningene i pollinatorstrategien.

Miljø- og naturfaglige organisasjoner

Kap. 1420, post 86. Økes med **10 mill.** til frivillige klima- og miljøorganisasjoner og klima- og miljøstiftelser.

Kap. 1420, post 77. Økes med **5 mill.** øremerket de naturfaglige organisasjonene.

Totalt miljø- og naturfaglige organisasjoner 15 mill.

De frivillige miljøorganisasjonene gjør et viktig arbeid for å spre miljøinformasjon og øke engasjementet for miljø, og bidrar til å skape forståelse for norsk miljøpolitikk. Antallet organisasjoner har økt og tilskuddet til organisasjonene bør derfor økes med 10 mill.

Grunntilskuddene til de fagspesifikke organisasjonene i naturfeltet bør i tillegg økes. I tillegg til å mobilisere frivillighet og engasjement, bidrar organisasjonene til viktig datainnsamling gjennom frivillig registrering av funn i Artsobservasjoner over hele landet. Funnene i Artsobservasjoner er synlige i Artskart. De naturfaglige organisasjonene som står for 2/3 av alle funnene i Artskart. Uten disse organisasjonene ville vi hatt vesentlig dårlige kunnskap om naturen i Norge. Det er stort behov for videre artskartlegging som kunnskapsgrunnlag for arealforvaltningen.

Hvert år deler Sabima ut omtrent 1 million kroner til frivillig artskartlegging. Midlene dekker kost, losji, utstyr, samt reisekostnader, men ikke lønn. I 2024 fikk kartleggerne for første gang i oppdrag å estimere timebruken til kartlegging. Denne rapporteringen ga et godt estimat på den frivillige innsatsen og verdien av den. Innsatsen ble beregnet til 15.887 timer, som tilsvarer 9,2 årsverk. Ved å bruke gjennomsnittlig timelønn i Norge (SSB 2023) på kr. 375 kr., får man en verdi på nærmere 6 mill. kr. Mange vil mene at arbeidet er mye mer verdt fordi en god del omfatter spesialistarbeid, som på det åpne markedet kan koste mellom 1200 og 1500 kr. per time + 25 % moms. Vi har ikke gjort videre beregninger på dette, men trolig er den reelle verdien av frivillig kartlegging høyere. Det vi kan si sikkert er at for hver 1 mill. kr. i tilskudd til frivillig kartlegging for man minst 6 mill. kr tilbake.

Bevilgningen til frivillige miljø- og klimaorganisasjoner (post 86) ble økt i budsjettenigheten i 2025. Denne økningen bør videreføres og forsterkes. Bevilgningen til de fagspesifikke organisasjonene ble derimot redusert og endret i 2026. Det bør sikres økt støtte til organisasjoner under denne ordningen i 2027.